

J g
1067

L. H. 143.

E. Th.
94.

Nbe. 6.

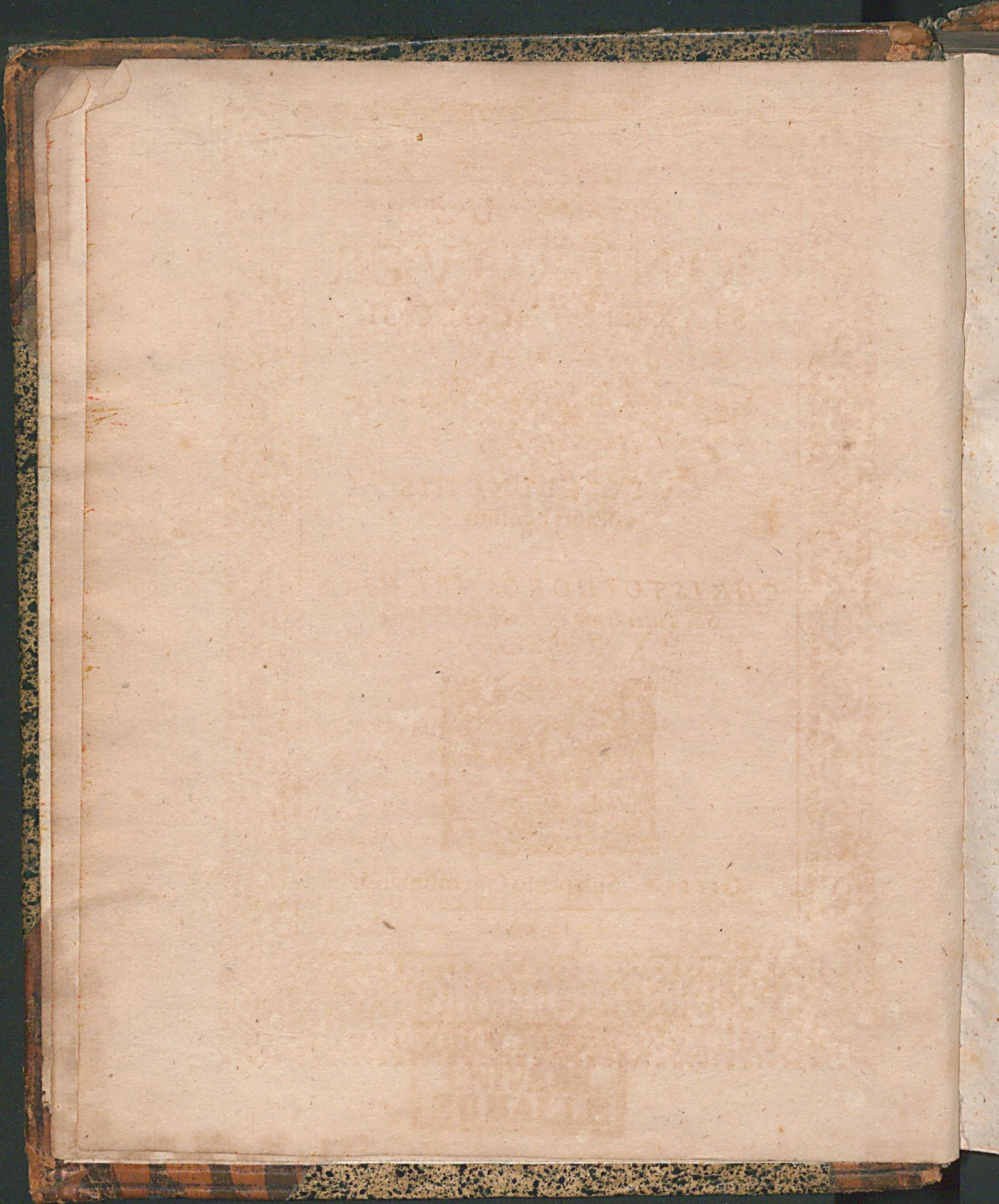

2

EPELENCHUS

SIVE

APPENDIX ELENCHO-
RUM JUDAICORUM,

Continens

*Refutationem Exceptionum &
Argumentorum, quæ à Judæis
contra adventum Messia
afferri solent.*

AUTORE

CHRISTOPHORO HELVICO

SS. Literarum & Hebrææ Linguae

Professore publico.

G I E S S Æ,

Typis Casparis Chemlini.

M. DCXIII.

AD VIRVM REVERENDVM CLARISS.

Et Humanissimum,

DN. M. CHRISTOPHORUM HELVI-

CUM, PRÆCEPTOREM ET PROMOTOREM

suum a. d. 1650.

Rebus in humanis pulchrâ ratione, sua ve
Multum nominib. convenit omen, adest:
Omen adest? summo sed concomitante Tonante
Illis hoc verum largiter omen adest.
Haud opus hic longis verborum ambagibus,
haud hoc,
Ut videam, longos currere ad usque locos,
Fallor? an hoc, ô Vir Reverēde, colende, videmus
Exemplo, summo dante Tonante, tuo:
Non fallor, non omen abest, non dissona vero
Affero, sed vero consona dicta fero,
Nomen CHRISTOPHORI geris? hoc de-
dit unda sacra ta,
Verum Christophori nomen Et omen habes.

***

2

Nam

Nam cui non clarū est, quod Christū voce sua vi,
Tā linguā & calamo per loca multa feras?
Quid loca multa voco? melet. amata sancta fe-
rendo

Christum per magnū fers mare, fersq; solum,
Et Judæorum genti, quæ obnupta tenebris
Errorum densis ambulat, huncce refers,
Huncce refers, verè monstrans, quod tempore
Orbi expectatus venerit hicce Siloh, (longo
Venerit, & fragiles moribundi corporis artus
Sumpserit ex casta virgine natus homo.
Cū sic hæc essent, per verso percitus æstro
Sit, te non verè Christophorum vocitans.
Astri potens tua cæpta regat celebrāda, secundet
Ut Christum posthac os calamusq; ferat,
Ut gaudere, vigere, virere, studere, valere
Possis, astri potens det DEUS, hisce vale.

Εἰς ἀίδιον διχαιοῦσας περιήειον

scriptum à

M. Friderico Wigando Montano
Heldburgo Franco SS. Th. stud.

EPELENCHUS
SEU
APPENDIX ELENCHORUM
JUDAICORVM,

Continens

REFUTATIONEM
*Exceptionum Iudaicarum ad argumenta Chri-
stianorum:*

PRÆSIDE,

CHRISTOPHO-
RO HELVICO

S. LITERARUM ET LINGUÆ HE-
BRAICÆ PROFESSORE PUBLICO.

Respondente

M. JOHANNE FABRICIO WYNGERNENSI
MARCA-WESTPHALO.

G I E S S Æ,

Excudebat CASPARUS CHEMLINUS,

ANNO M. DCXIII.

STRENUIS, NOBILISSIMIS, AMPLIS-
SIMIS, SPLENDIDISSIMISQUE
viris,

Dn. LVBERTO von Brempt/ Dn. in Witten.
Dn. IOHANNI von Romberg.
Dn. WILHELMO Gräter.

UT ET

REVERENDIS, DOCTISSIMIS, HUMANIS-
simisque viris,

*Dn. M. BARTHOLOMEO STIBERO, Tremonia
ad D. Reinoldum Ecclesiastæ meritissimo.*
*Dn. IOHANNI RUMPIO DOPPERO, Ecclesiæ
Swelmensis Antistiti dignissimo.*
*Dn. ANDRÆ BRVMANNO Pastori, Hatnegenſi
vigilantissimo.*
Dn. JONÆ BRVNONI, Ibidem Ecclesiastæ fidelissimo.
*Dn. PETRO LTANDRO, ejusdem Scholæ Moderatori
felicissimo.*

Dominis Mæcenatibus, Fautoribus & Promo-
toribus, omnibus modis observandis

*Disputationem hanc Theologicam in debita
observantia, gratitudinis & amoris
tempore offeret*

M. Johannes Fabricius Wyn-
gernensis Marca Weck-
phalus. Resp.

Epelenchus seu appendix

ELENCHORUM JUDAICORUM:

CONTINENS

REFUTATIONEM EXCE-

ptionum Judaicarum ad argumenta

Christianorum.

Quandoquidem in elencho I. Judæorum, aliquantò breviores fuimus in nudè proponendo argumenta nostra; visum est nunc subungere pleniorē *διεξέδω* exceptionum Judaicarum de Adventu Messia: primò quidem generalium, deinde specialium ad loca singula.

EXCEPTIO I. GENERALIS AD
omnia argumenta.

Requens admodum Judæis in ore est hæc responsio, ut pressi vaticiniis Prophetis concedant, terminū à prophetis adventui Messia præfixum, pridem effluxisse. Cæterum peccata sua obstare dicant, quominus re ipsa exhibeatur. At mirum est, Judæos non pudere tam elumbis effugii, quo & Scripturis in faciem & sibi met-ipsis contradicunt.

Primò. Deus statuens certum terminum, quo Messiam exhibere velit, eumque per diversos prophetas diversis temporibus viventes denuncians ac promittens, aut mentitus est, aut promissionē suam implevit. Tertium

dari non potest. Si enim dicere velint Judæi, Deum sub
 conditione pietatis promississe Messiam, mentiuntur tam
 crasse, ut per gulam ipsis adigi mendacium possit ipsius Dei
 verbis, qui ex professo hoc negat *Psal. 89. v. 34. 35. 36.* Neque
 ullum vaticinium hypotheticum mōstrare possunt, quod
 de Adventu Messia agat; sed omnia sunt categorica, ab-
 soluta, definitiva, ודאי & non בתנאי, ut Magistrorum verbis
 utar. Quid ergò? Itane Deus mendax fiet, quia Judæi sunt
 impii? Et fallent in promissionibus suis, eò quòd Judæi per-
 fidii facti sunt? Itane Judæorum apostasia & perfidia, etiam
 Deum perfidum, perjurum & mendacem faciet? En quan-
 tam blasphemiam foveat impiū hoc effugium Judaicum!
 Aut ergò concedant, Deum mansisse veracem in prædi-
 ctionibus suis & præstitisse, quod promiserat, aut dignas
 sustineāt pœnas blasphemie suæ. Recolant impii homines
 propria sua verba, quibus confitentur Dei constantiam &
 veracitatē in servandis promissis: אלהינו מלכנו גאלנו ומושיענו
 אל נאמן האומר והעושה המדבר והמקיים ודבר אחד מדבריו אחר לא
 ישוב ריקם id est: *Deus noster, rex noster, Redemptor noster &
 Salvator noster, est Deus verax, qui dicit & facit, qui promittit
 & præstat, & verbum unum ex verbis ejus non cadit retrorsum
 irritū.* Si hoc verum est, cur ergò nolunt credere, Deū ver-
 bum suum ratū fecisse in servādo termino adventus Mes-
 sia? Huc facit Cabalistica interpretatio dictionis אֱלֹהִים (Certū
 ac ratum) per tres voces אֱלֹהִים מֶלֶךְ נֶאֱמָר, Deus rex verax, *lib.
 Sanhedr. c. 11.* Et R. Iochanan in *Beveschith Rabbac. 25.* statuit,
 Deum præstare promissum à se terminum, si ve agant pœnitentiam,
 si ve non agant. Similiter David *Rimchi super Ps. 108. v. 5.* Ut
 igitur in specie hæc applicemus ad argumentum nostrum
 primum & secundum; aut monstrent Judæi nobis unum è
 tribu Juda & familia David, qui vi juramenti divini nun-
 quàm labefactandi (*Psal. 89. v. 36.*) in throno Davidis sede-
 rit per

rit per 1500. annos, aut fateantur se reos esse criminis læsæ
majestatis divinæ & horribilis blasphemix, ob intentatum
Deo mendacium.

Secundò. Illud non potest esse causa retardati adven-
tus Messix, quod est causa ejusdem promissi, ut constat:
Nam potius contrà, accelerationis causa esset. Atqui pec-
cata sunt causa, cur opus fuerit Messia salvatore, & cur à
Deo in salutem hominum promissus idem fuerit. Ergò.
Assumptio certa est. Nam in quem finem quæso Messias
promissus est? Et quamobrem à beatis Patriarchis regibus
Prophetis tantoperè fuit desideratus? An ut saginaret Ju-
dæos carnibus de tauro magno Behemoth, & pisce Levi-
athan, & musco de uvis Paradisi? ut hodierni Judæi (tanta
est stoliditas) plerique somniant. Tum equidem omnium
stolidissimi fuerint sancti illi homines, qui idem in terra
Canaan, florente republica Judæorum, abundè consequi
poterant, ubi nihil deliciarum ejusmodi corporalium de-
erat; ut non opus esset ad hanc rem Messia. Sed longè ali-
ter docet *Daniel cap. 9. v. 24.* ideò venturum, ut peccata ex-
piaret, justitiam aeternam restitueret, iniquitates cobiberet, &
Es. 53. v. 11. ut agnitione sui multos justificaret, seipsum victimam
offerret pro peccatis &c. Sicut supra latius disseruimus. Neq;
negare hoc potuit autor libri *Abcath Rochel*, qui *part. 1.* inter
cetera beneficia Messix etiam hoc recenset, quòd signum
malum ab homine auferendum sit, quod omnium pec-
catorum origo & radix est. Eadem docent Cabalix, ut vi-
dere est in *lib. Nezach Israël cap. 52.* ubi perquamè eleganter
Rabbi ille de hac re disserit.

Tertiò. Contradicunt suo Talmudo. Nam *lib. Sanbedr.*
cap. 11. expressè affirmatur, per probitatem Judæorum ac-
celerari quidem potuisse adventum Messix, non autem
retardari propter improbitatem: his verbis, *Dixit Rabbi*

Alexander, Rabbi Iehosua filius Levi, Scriptum extat, In tempore suo, Et scriptum extat, Accelerabo illud: Si probi fuerint, accelerabo illud, sin improbi fuerint, in tempore suo, sc. adducam illud. Loquitur autem de tempore adventus Messia. Idem legitur in Raschi super Es. 60. v. ult.

*Quartò. Contradicunt sibi met. Nam si peccata eorum obstant, quominus Messias veniat, ergò vana est eorum persuasio, quòd quorannis in die Kippurim sint ^{יעדי} ^{יגלו} ^{יגלו}, immunes ab omni peccato, quia scilicet Deus ipsis omnia peccata remiserit. Sic enim scribunt in lib. *Minhagim*. Ubi enim peccata nulla sunt, ibi peccatis non potest impediri bonum. Alterum igitur fateantur, aut Rabbinos suos egregie mentiri, dum ipsos à peccatis absolvunt, aut adventum Messia non potuisse retardari propter sua peccata. *Vide etiam Elench. 5.**

Quintò. Ne verò excipiant, se luere pœnam peccatorum à Majoribus commissorum: primò refutat eos Ezechiel c. 18. v. 20. Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: Iustitia iusti super eum erit, & impietas impii super eum erit &c. Hanc iustitiæ legem non mutabit Deus ob Judæorum somnia.

Deinde, Edisserant quòdnam sit illud tam grande peccatum priscorum, quod adhuc in ipsos redundet? Quidam dicunt, esse idololatriam vituli in deserto. At indignum hoc est responsione, cum toties reconciliati Deo fuerint. Neque allegare possunt peccata primi Templi. Nam in solutione captivitatis itidem reconciliati Deo fuerunt. Et constat, post captivitatem denuò promissum fuisse ad certum tempus, Messiam. Itaq; præcedentia peccata non potuerunt esse causa dilati adventus Messia. Porrò constat & hoc, tantam idololatriam in Templo secundo non fuisse quanta erat in primo. Quare nullum pecca-

peccatum à Majoribus suis commissum afferre possunt, quod idoneum sit ad probandam retardationem Messia. Sic enim majora peccata primi Templi non prohibuerunt, quominus de novo terminus certus exprimeretur à *Daniele*, *Malachia*, *Haggao*; utique nec minora prohibere potuerunt in Templo secundo, quominus ille terminus statutus observaretur.

Denig., si non prius venturus est Messias, quàm Judæi à peccatis mundi & planè sancti sint, Ergò nunquàm venturus est. Nam 1. *suprà Elenchos*, ostendimus neminem hominum justum & innocentem coram Deo esse. 2. antè à Cabalisticis probavimus, idèò venturum Messiam, ut perfectam justitiam, sanctitatem & innocentiam, restitueret. Stultum igitur est, adventum Messia eo mereri velle, quod ipse demum exhibitus actu nobis debet acquirere.

EXCEPTIO II. GENERALIS.

DEinde confugiunt ad hoc delirium, ut fateantur, Messiam statuto tempore in hunc Mundum fuisse natum, veruntamen nondum esse exhibitum, sed uspiam delitescere, donec expletum sit tempus tribulationis populi Judaici. Et quidem è *lib. Sanbedr. c. 11.* credunt, eum Romæ commorari sub porta urbis, sedentem inter leprosos, afflictum & ægrum.

Resp. Tanta vis veritatis, ut agnoscere cogantur, eum natum pridem esse! Verùm nondum satisfacit hæc confessio Prophetis vaticiniis. Etenim, si ille ultra 1500. Romæ seder, leprosus afflictus egenus & ægrotus, ecquomodo salvatur promissio Davidi facta de throno æterno & nunquam interrupto? Ecquomodo satis fit *Haggao*, qui prædixit, à suo tempore MOX seu BREVI, intra modicum tempus, venturum DESIDERATUM Gentibus? Ecquomodo

modo Danieli, qui præfinivit 70. septimanas, intra quas
 iustitia æterna acquirenda sit & peccata expianda, & im-
 plende Prophetiæ? Quòd si Messias nondum est exhibitus,
 profectò quantum vis natus sit, nondum prophetiæ de eo
 impletæ sunt, quia, ex hypothesi etiam Judæorum, non-
 dum liberavit populum suum, nondum venit ad Tem-
 plum suum, nondum dominatus fuit in populum Israël,
 nondum occupavit regnum Israël & solium Davidis, &c.
 Et, si Judæi credunt eum Romæ sedere sub porta, nimis
 dementes sunt, qui eum non ibi quarant aut inveniunt,
 cum multi Judæi hæctenus Romæ habitaverint, & verò
 Talmud doceat, ex indicio quodam obligationis ulcer-
 rum, agnosci eum posse, *all. loc.* Somnia sunt hominum de-
 lirantium: aut, quod *Lutherus* ajebat, sarcasmi meri dia-
 bolorum.

Præterea incidit hæc exceptio in eosdem scopulos
 cum priore. Nam *ex lib. Sanhedr. c. 11.* sentiunt, propter pec-
 cata Judæorum differri exhibitionem Messiæ. Jam non
 minus de exhibitione & manifestatione Messiæ, quam de
 nativitate agunt promissiones diviniæ. Quare patet, nihil
 planè sublevari Judæos hac secunda exceptione, cum iis-
 dem blasphemiis obnoxia sit, quarum priorem convicimus.

SEQUUNTUR

EXCEPTIONES SPECIALES.

I. *Ad locum Genes. 49. v. 10.*

Locus hic est insignis, & vehementer urit Judæos. Qua-
 re vix alius est, quem tot & tam variis tamque inter se
 discrepantibus glossis contaminaverint. Antequàm eas
 refellamus, præmittemus tres egregias hujus loci Para-
 phrasas Chaldaicas.

Sic *Targum Onkelos*: לא יעדי עביר שולטון מדינת יהודה
 וספרא

זֶכְרָא מִבְּנֵי בְנֵהוּי עַד עַלְמָא עַד רֵייתִי מְשִׁיחָא דְדִי לִיהּ הִיא מְלֻכּוּתָא
וְלִיהּ יִשְׁתַּמְעוּן עַמְמֵיָא :

Id est: Non deficiet faciens (id est, exercens) dominium de domo Iuda, & Scriba de filiis filiorum ejus in Seculum, donec veniat Messias, cujus est regnum, & ipsi obedient populi.

Sic Targum Ionatha, quod diu delituit, sed ante annos 22. à Judæis Venetiis editum primùm est: לֹא פִסְקִין מְלָכִין וְשְׁלִיטִין מְרֻבִּית יְהוּדָה וְסַפְרִין מֵאַלְפֵי אֹרִייתָא מְרַעִיָה עַד זְמַן דִּי יֵיתִי מְלָכָא מְשִׁיחָא זְעִיר בְּנוֹי וּבְדִילִיהּ יִתְיַמְסוּן עַמְמֵיָא :

Id est. Non desinent (esse) reges & principes de domo Iuda & Scriba docentes legē de semine ejus, usq; ad tempus, quo veniet rex Messias parvulus filiorū ejus, & propter eum liquefient populi.

Sic Targum Hierosolymitanum: לֹא פִסְקִין מְלָכִין מְרֻבִּית יְהוּדָה אִךָ לֹא סַפְרִין מֵאַלְפֵי אֹרִייתָא מִבְּנֵי בְנֵהוּי עַד זְמַן דִּי יֵיתִי מְלָכָא מְשִׁיחָא דְדִי דִּיהּ הִיא מְלֻכּוּתָא וְלִיהּ עֲתִידִין דִּישְׁתַּעְבְּדוּן בַּל מְלֻכּוּתָא דְאַרְעָא :

Id est: Non desinent (esse) reges de domo Iuda, etiam non Doctores docentes legem de filiis filiorum ejus, usq; ad tempus, quo veniet rex Messias, cujus est regnum, & futurum est, ut ei subjiciantur omnia regna terra.

Nunc audiamus Exceptiones Judaicas. Syllogismus noster talis erat. *Eo tempore venire debuit Messias, quo sceptrū & Mechokek à tribu Iuda ablata sunt. Atqui ante annos 1600. id factum fuit, Ergò. Ad propositionem Argumenti nostri directæ sunt hæ sequentes:*

I. *Rabbi Abraham, Propositionē negat, & interpretatur locum de adventu Davidis, hoc modo: Non auferetur sceptrum magnificentia de Iuda usq; dum veniat David, qui fuit primus rex è tribu Iuda. Resp. I. Standum est tibi, דָּטַו, Paraphrasi Chaldaica, quippe quam Talmud docet ab ipso Mose divinitus acceptam, & Prophetis commen-*
B datam,

datam, atq; sic per continuam traditionem propagatam, ideoque hinc transilire tibi non licet, καὶ ἐμάλλα βέλεαι ἀδύη. Illa autem triplici testimonio, ἡ μακλήδην disertis verbis affirmat, adventum *Messia* hic designari. Huic responsioni infisto, ut quæ urat obstinatos animos. II. Adjungo verò, non minùs veterem interpretationem in *Bereschith Rabba* (alii *Ketannam* vocant) fol. 110. עד כי יבוא שילה יה מלך משיח. *Hic est rex Messias. Quia futurum est, ut gentes seculi deferant munera Messia filio David, sicut scriptum est* (Esa. 18. v. 7.) *In illo tempore afferetur שיה ליהוה munus Iehova Zebaoth.* III. Contradicit etiam Rabbi Salomoni, qui similiter *siloh* exponit, מלך המשיח שהמלכה לו *Rex Messias* *cujus est regni jus*; & allegat ad probationem sententiæ suæ *Targum Onkelos*; Et addit, *sceptrum de tribu Iuda non defecturum à tempore Davidis* & porro. IV. Contradicit etiam veterustiori *R. Mosè Haddarfan*, & *Bereschith Rabba majori*, sicut à Galatino allegatur. V. Item Cabalisticæ observationi, quæ ex *Baal arbaturim* ascripta est Bibliis Veneris, בא שילה per *Gematriia* seu ἰσοψηφίαν משיח: Utrobique enim in numeris est 358. VI. Oppono etiam expositionem, quæ legitur apud *R. Bachai*, fol. 73. *Rectum est, ut hic versus* (Gen. 49. v. 8.) *intelligatur de Iuda filio Iacobi, Versus sequens* (nonus) *de Davide, Versus tertius* (decimus) *de Messia redemptore novissimo, & hoc est, quod dicitur, usq; dum veniat silo, id est, filius ejus prodiens de semine ejus. Et ratio, quod non dixit בני sed שילה, quia voluit emphaticè subinnuere Filium, qui nascetur משה אשה è secundina mulieris juxta consuetudinem omnium nascentium è muliere, juxta illud* (Deut. 28. v. 57.) *Et factum secundina exeuntem de de medio pedum suorum. Et litera ה superaddita nomini siloh, mysterium continet, & correspondet literæ ה finali in Nomine* (יהוה) *Et hac est filia Abrahami, eadèmq; proprietates est Messia. Atq; cò respexit Propheta, quando quinq; encomia* (tot enim in numeris si-

ris significat ḥ) tribuit Messia (Esaia 11. v. 2. 3.) Et requiescet super eum 1. spiritus Iehova. 2. spiritus sapientie & intelligentie. 3. spiritus consilii & fortitudinis, 4. spiritus scientie & timoris Domini. 5. Et odoratus ejus erit in timore Domini. Quia in tempore Messie erit abundantia prophetie, sapientie & scientie, &c.

VII. Oppono etiam autoritatem Talmudicam, cui similiter refragari nefas est Judæis. *Lib. Sanhedr. cap. Dine mammoth* allegatur à Talmud hic locus, & sceptrum exponitur per *Capita Captivitatum in Babel*, *Scriba* exponitur per *Principes in terra Israel post captivitatem Babylonicam*. Ergò non terminatur hoc vaticinium in temporibus Davidis; quod somniat R. Abraham.

VIII. Deniq; oppono vetustū testimoniū in *Echa Rabbi*, p. 68. ubi nomen Messie dicitur esse *Siloh* ex *Gen. 49. v. 10.* His omnibus vetustis interpretationib⁹ qua tandem fronte ausus est *Rabbi Abraham* suam novitiam opponere, cū illæ pleræq; Judæis sit authenticæ, hæc verò etiam cum textu è diametrò pugnet? Etenim

IX. Quomodo ante Davidem deficere poterat Sceptrum Juda, cū nondum penes eam tribum fuisset? Nam David primus rex è tribu Juda fuit, Judices priores ex aliis tribubus, ut fatetur *R. Bachai in b. l.* Et si maximè unus Othoniel (de quo non constar) fuisset, tamen falsū dixisset Jacob in iudiciis subsequētib; juxta hanc opinionem. Ineptum cerrè planè est; ibi statuere finem sceptri, ubi primum verè florere cœpit.

II. Secunda exceptio est *R. Ioseph*, quæ reperitur etiam in *R. Abraham* & in *R. Bachai sup. b. l.* ut vox *Siloh* non de Messia, sed de urbe *Siloh* intelligatur hoc modo: *Non deficiet sceptrum de tribu Iuda usq; dum veniat siloh, id est, Ieroboam in Siloh ungendus: Vel, usq; dum intereat Siloh, post cujus devastationem David regnum Israeliticum fuit consecutus.* Fuisse autem devastatam Silo, colligunt ex *P salm. 78. v. 60. 68.* Et ver-

bum *veniendi*, quando de sole usurpatur, significat *occidere*,
 Resp. 1. Prior interpretatio insulsa est & vim facit textui.
 2. Assumit etiam falsum, & historiae sacrae repugnat. Nam
 Jeroboam non in Siloh, sed in Sichem unctus fuit, *1. Reg.*
12. v. 25. 3. Neq; tum Sceptrum à tribu Juda fuit ablatum,
 sed mansit etiam ultra regni Israëlirici finem. 4. Jam de-
 monstratum est è priscis Doctoribus, *Messiam*, notari voce
Siloh. 5. Pugnat hæc glossa cum scopo vaticinii. Quid enim
 præclari esset, si apostasia x. tribuum hinc prædiceretur,
 cum hæc non ad benedictionem spectet, sed poena sit pec-
 cati? At nemo non videt, voluisse Patriarcham hinc ali-
 quod insigne beneficium tribui Juda promittere. Poste-
 rior glossa similiter multis modis impingit. Primò contra
 eam valent omnia argumenta, quæ paulò antè contra pri-
 mam exceptionem protulimus. 2. Ridiculè impingit in
 Grammaticam. Ubi enim, obsecro, vox *Veniendi* usurpa-
 tur pro *Vastari*? Nam quod allegant phrasin *וַיָּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וַיָּשֶׁת׃* *ve-*
nit sol, id est, *occidit*, magis etiam risu dignum est. Etenim
 hoc nequaquam idem est ac *vastari*, *interire*, *desolaris*; sed est
 locutio sumpta à motu solis, qui cum à vertice inclinatur ad
 occasum, videtur propiùs accedere ad terram. Sed quid
 hoc ad vastationem? Quid soli cum urbe Siloh? Enimverò
 indignæ sunt nugæ istæ, quibus bonæ horæ perdantur.

III. Tertia Exceptio reperitur *apud Bachai*, & fre-
 quens est hodiernis Judæis, quæ negat statui hinc terminũ
 adventui Messia, sed tantũ doceri, quid post adventum
 ejus futurum sit, hoc sensu: *Non auferetur sceptrum de Iuda in*
æternum, QUANDO venerit Messias. Idq; probant ex *Targum*
Onkelos, & ex particula *וְיָ* quæ etiam *æternitatem* significet,
 & tertio ex *accentu Iethib* in voce *וְיָ*, qui retrospicit ad præ-
 cedentia. Ideoq; ajunt dividendas esse has duas voces *וְיָ* &
וְיָ, non conjunctim sumendas. Resp. *Οὐδεν ὕγιες.* I. Particu-
 la *וְיָ*

la ׀ significat interdum *Æternitatem*, quando absolute po-
 nitur extra cōstructionem, aliàs significat *Donec, usq; ad, vel*
usq; dum. At v. hic non absolute ponitur. Quare hic signi-
 ficat *Donec, usq; ad, vel dum*. 2. Hoc testantur præter *Accen-*
tum Athnach Pausantem, qui immediatè antecedit, omnes
 cæteri Interpretes, quotquot à me visi sunt. Nam *Targum*
Onkelos, (quod per crimen falsi mutilatè allegatur) sic ex-
 ponit, ׀ usq; dum venerit. *Targum Hierosolym.* ׀ usq; ad tempus, quo venerit. *Targum Ionatha* ׀ usq; ad tempus, quo venerit. Sic & Græci, εως αν ελθη. Sic & ipse
Bachai in præcedentibus exposuerat per ׀ usquequò.
 Sic *R. Moses Hadarschan* & *Bereschith Rabba*, allegante Ga-
 latino. Sic *Bereschith Ketanna* duobus distinctis locis. Sic
Rabbi Salomo Iarchi. Sic *Rabbi Abraham Aben Ezra*, Sic *R. Da-*
vid Kimchi in lib. *Schoraschim*. His profectò autoribus standū
 est, cū ii nitantur Chaldaica paraphrasi, à qua discede-
 re Judæis non est concessum. 3. Particula ׀ non reperi-
 tur in absoluta significatione ante particulam ׀, sed am-
 bæ conjunctim significant *Donec, vel usque dum*. Sic Gen. 26.
 v. 13. ׀ כי גדל מאר id est: Et crescebat, usq; dum auge-
 sceret valdè. Sic Gen. 41. v. 49. ׀ כי חדל לספר id
 est: Multum valdè, usq; dum cessaret numerare. Ostendant
 verò Judæi *saltem unum exemplum*, ubi hæc vox cum parti-
 cula ׀ conjuncta, *Perpetuitatem* significet, in universis Bi-
 bliis. 4. Quod verò nōnulli Judæi *accentum Iethib* allegant,
 nā produnt insignem ruditatem. Ipsi enim Hebræi Gram-
 matici docēt, *Iethib* accentum *pausantem* non esse, *Ath-*
nach verò principalē *pausam* esse omnibus accentibus po-
 tiorē, excepto solo *Siluc* seu *Periodo*. Jam aperi oculos Ju-
 dæe, & videbis *Athnach* (*pausam*, quæ constituit medium
 versiculi, & præcedentia à sequentibus dividit) proximè
 ante particulā ׀. Ecquomodo ergò hæc particula abscissā

per Athnach, potest præcedentibus conjungi? 5. Ac ut intelligas plenius inscitiam tuam, producam alia loca, è quibus discas, accentum Jethib hanc vim nequaquam habere, ut post Athnach, vocem cui subscribitur (& nominatim vocem יֵתִיב ;) præcedentibus jungat, & æternitatem significet; sed potiùs videas, vocem יֵתִיב cum Jethib, post Athnach, (imò & post accentus distinctivos minores) pertinere ad sequentia, & significare *Donec*. Vide *Exod. 23. v. penult. Judic. 4. v. ult. 1. Samuel. 22. v. 3. Ruth. 1. v. 13. Exod. 23. v. 9.* Item similem locum *Exod. 32. v. 33. &c.*

IV. Quarta Exceptio paucorum est, qui per *silo* סִילוֹ intelligunt *Nebucadnezarem*, & derivant vocem à מִיֵּשֶׁבֶת *mist* q. d. *Mittendum*. Resp. 1. Impingit hæc etymologia in Grammaticam. Nam in voce *silo*, est *He*, at in radice מִיֵּשֶׁבֶת est *Cheth*, quæ literæ non sunt invicem permutabiles. 2. Scopus Patriarchæ est, promittere beneficium tribui Juda, at Nabuchodonosor pœna fuit. 3. Refutant hanc glossam *tres Paraphrases Chaldaicæ* & cætera testimonia suprà ad except. i. allata. 4. *Talmud lib. Sanh. c. 1.* extendit Sceptum & Scribam, etiam ultra reditum ex Babylonica captivitate, ad duces & principes in terra Israël. Quare non potest hîc intelligi Nabuchodonosor. 5. *Targum sebir haschirim* testatur, scribas etiam in ipsa captivitate Babylonica viguisse *cap. 6. v. 1.* Quare non defecerunt adventu Nabuchodonosoris.

V. Quinta Exceptio legitur in *R. Bachai*, & in *R. Mose Gerundenfi*, qui inter cætera respondent, intelligendum hoc de *Jure domini*, quod penes tribum Judam repositum fuerit, etiam si *de Facto* sæpe ablatum sit, ideòque optimè consistere vaticinium etiam hoc tempore exilii, quia restituendum sit tribui Juda. Resp. 1. Hæc est manifesta depravatio textus, qui de ipso *Facto* & Exercitio loquitur, non tantum

tantum de *Iure*: Non auferetur, vel non recedet, id est, nunquam fiet, ut deiciatur tribus Iuda de hoc suo privilegio, usque dum venerit *Messias*. 2. Patet idem ex tribus *Chaldaicis Paraphrasis*, quæ *Sceptrum* exponunt non de מלכות id est, *jure regni*, sed de ipsius regibus ac principibus actu dominantibus, & utuntur *emphaticis verbis* וְיָמוּר אֶת פָּסָא cessare, deficere, desinere esse, Non desinent esse reges ac principes: Non removebitur *faciens i.e. exercens dominium*, וְיִבְרַח שְׁמִי, quæ vel sola phrasis commentum illud refellit. *Hactenus Exceptiones ad Propositionem. Assumptione oppugnant sequentes.*

VI. Sexta, negat *sceptrum ablatum esse à tribu Juda*, intelligit enim per *sceptrum*, *Afflictionem, humiliatorem & exilium*. Resp. 1. Pugnatur hac expositio cum scopo totius vaticinii, qui est describere prerogativam & majestatem tribus Juda. 2. Id quod ostendit vox sequens *Mechokek*, quid enim per *Mechokek* intelligitur, si per *schebet* intelligere volunt afflictionem? 3. Ingero hic rursus *Paraphrases tres Chaldaicas*, quæ exponunt *sceptrum Domini & potestatis*: Onkelos *Habens potestatem* וְיִבְרַח, quæ vox majestatem denorat, unde etiamnum *Sultani Arabicæ & Turcicæ* appellantur. *Jonathan & Hierosolymitanus Reges & principes*: Talmud l. alleg. *Capita captivitatum & principes*: R. David Kimchi, *Princeps & dominator, quia reges sceptrum manu gestare solent*, lib. schorasch. Græci LXX. ἀρχων. *Aquila* ἀρχων. *Bereschith Rabba* (allegante Galat.) *Consistorium summum Gazith*. Sic etiam R. Salomo in Gen. 49. & in glossa super Talm. lib. Sanhedr. c. i. de Principibus exponit. Sic R. Abraham, sic R. Bachai, sic *Bereschith Rabba* inquit, *sceptrum hoc esse כְּסֵל מַלְכוּת solium regium*, &c. Huc accedit *benedictio Mosis Deut. 33. v. 7.* quæ *victoriam, & præminentiam tribui Judæ assignat.*

VII. Frequens est & hæc hodiernis Judæis responsio, ut

no, ut cōcedant, durare sceptrum & dominium suum actu
 usq; ad advētum Messīæ, adeoq; adhuc superesse sibi illud
 gloriantur penes decem tribus, in Scythia ultra mare Cas-
 pium, in nescio quibus abscōditis regionibus, quas dicti-
 tant discriminari à nostratibus per fluvium Sabbathicum.
 Ideoq; nil mirum putant, quòd Messias nondum venerit.
 Venturum autem ex illis regionibus. Vide *Ramban in*
Num. 11. & Eliam Levitam in Tisbirad. Sambation. Resp. sua-
 ves nugæ! καὶ γὰρ ἐν Ἰσραὴλ Πᾶσα κώων ἄπιστος μανθόεται. Talibus
 somniis digni sunt, qui amant mendacium præ verita-
 te. 1. Si illic penes decem tribus est sceptrum, quid hoc
 ad tribum Juda? 2. Quis fando audivit de illa regione
 & de fluvio Sabbathico? Pererratus est nunc universus or-
 bis à mercatoribus & aliis, & tamen nemo quicquam de
 illis felicibus dominatoribus neque de illo fluvio ejusque
 miraculis cognovit. Facit quidem *Iosephus* mentionem
 Sabbathici fluvii suo tempore, facit & *Plinius* eodem tem-
 pore, sed qui in Syria fuit, non in Scythia: isque hodiè non
 amplius septimo die subsistit. 3. Si illinc prodibit Messias,
 ergò falsum dixit Micheas, Bethleem nasciturum in terra
 Juda. Vide obsecrò, qualis sit cohærentia: Messiam expe-
 ctant è tribub. decem, qui eas reducat in terram Canaan,
 & restituat Bethlechemam, ut in ea nascatur. Διὲ ἔπιπέτερον,
 ἐξ ἑσπέρου δ' ἐπιδύουσι πάλιν, Capra nondum peperit, & tamen hædus
 ludit super tecto! 4. *Talmud lib. Sanhedr. c. 11.* tradit, *Decem*
tribus damnatas esse, & nullam partem habere in seculo venturo:
 Qui ergò à Messia reducentur in terram Canaan? 5. Si ille
 fluvius solo die Sabbathi est transnavigabilis, ergò nec
 Messias eum transire poterit nisi die Sabbathi. Atqui hoc
 Messīæ non licet, teste *Talmud lib. Erub. fol. 43.* Quare Mes-
 sias, ut maximè velit, nunquàm tamen eos traducere po-
 terit. Itaque frustra eum illinc expectant. 6. Si Israëlita in
 illis

tanta felicitate illic vivunt, qui tamen rãm enormiter in
 Deum peccaverant, quæ obsecro caussa est, cur Judæi qui
 sibi *ισαγγελοι* videntur, nondum impetrare tantam potuerint
 felicitatem? 7. Quæ etiam sit, quòd cum dicant, multos
 mercatores Christianos illuc navigare, & aromata preciosa
 asportare, nullas literas illi ad fratres suos his in regionibus
 viventes mittant, & statum suarum rerum exponant? Et quis
 Judæis hoc indicavit? Nam *R. D. Kimchi* negat quenquam scire
 posse locum, ubi sint decem tribus, *super Jerem. 31. v. 15.* 8. Con-
 tradicit hoc somnium *Bereschith Rabbe*, quæ docet potestatem
 illam principalem & judicariam intelligendam de Sanhedrin.
 Atqui Sanhedrin, teste eodem *Talmud*, institui extra terram
 Israëli non potest. 9. Contradiciunt etiam sibi Judæi in eo,
 quod ad suum exilium applicant verba *Hoseæ 3. vers. 4.* *Dies multos
 sedebunt filii Israel SINE REGE & SINE PRINCIPLE &c.*
 Quomodo ergò dicunt, adhuc se habere reges & principes?
 Si n. habent in nescio quibus Cimmericis regionibus, ergò in
 exilio suo habent, & sic falsum prædixerit *Hoseas*. 10. Quid
 verbis opus est? Ipsa annorum 1600. experientia extorsit ingenuam
 confessionem nonnullis. Sic enim *Zemach David* in præfat. *Causa
 tertia* (cur librum *Germen Davidis* inscripserim) est, ut cum
 legerint lectores magnificentiam & potentiam Regum extraneorum
 & Caesarum, permoveantur ad orandum Deum, ut nobis restituat
 Principes nostros, QUIA in Exilio nostro non habemus regem,
 neq. principem. Sic etiam *Bachai* in *Gen. 49. v. 10.* *Nobis*,
 inquit, *hodie nullus est Rex, & nulli Principes.* Faceffant
 ergò hæc vigilantium somnia.

VIII. Denique ajunt, sceptrum de tribu Juda longè ante
 Christi nostri nativitatem ablatum esse, iccirco non posse
 constitui *κρητιγιον* adventus Messia, etiam juxta
 C nostram

nostram sententiam. Resp. 1. Hæc responsio non tam nos oppugnat, quàm ipsum scripturæ textum. Ille enim διαρρη-
δν affirmat, *sceptrum NON Ablatum iri, us QUE dum*, vel ju-
xta Targum, *us QUE ad illud Tempus, quo venturus est Messias*.
Transigant ergò cum Patriarcha Jacobo, non nobiscum,
si hoc nolunt credere esse impletum. Notari autem potest,
quomodo hæc exceptio hypothesin assumat priori exce-
ptioni planè contradictoriã. 2. Falsum esse Judæorũ effa-
tum, non difficulter ex ipsorummet libris ostendi potest.
Etenim sub captivitate Babylonica sceptrum non defecit,
neq; Legislator, nisi Talmud suum mētiri velint, (quod ta-
men ut sacrosanctum colunt.) Illud enim agnoscit, Sce-
ptrum fuisse penes exules in Babylone, & penes reduces in
terra Israël, loco sup. alleg. his verbis: *Non recedit Sceptrum de*
Juda: Hæc sunt Capita exulum in Babel, quæ dominantur in
Israëlem sceptro. (addit R. Salomo, per concessionem & fa-
cultatem regum Persicorum) *Et Mechokek de medio pedum*
ejus: Hi sunt filii filiorum Hillel, qui doceent Legem. (addit glos-
sa R. Salom. qui fuit princeps in terra Israël, intellige, Sy-
nedrii seu Consistorii magni, post captivitatem Babyloni-
cam) Præterè *Targum Hierosolymitanum in Cantic. 6. v. 1.*
ait, Sanhedrin migrasse Babylonem, & Deum per illud gu-
bernasse populum suum. Idem repetit & approbat *R. Salo-*
mo in Comment. Genes. 49. Et, si verum dicendum est, majore
majestatem & dignitatem sub exilio Babel in Daniele
ejusque sociis, itemq; in Jojachin, experta est tribus Juda,
quàm ferè in omnibus præcedentibus regibus in ipsa terra
Israël. Præfatus enim fuit Daniel universo Imperio Baby-
lonico, *Dan. 2. v. 48. & c. 6. v. 2. 3. 4.* usq; ad solutionem ca-
ptivitatis, *c. 6. v. ult.* idemq; suos socios ad honores evexit,
Dan. 2. v. 49. Jojachin rex è carcere eductus omnibus cæteris
regibus prælatus fuit, *Ier. 52. v. 32.* Quamobrem non po-
test hæc dici sceptri ablatio. Porro

Porrò nec sub Asmonais seu Maccabæis sceptrum
 ablatum est. Etenim annis 40. ante excidium Hierosoly-
 mitanum (circa tempus prefecturæ Pontii Pilati) ablatum
 denum fuisse sceptrum à tribu Juda, *Talmud Hierosolymi-
 tanum* docet, *lib. Sanhedr.* Quando scilicet adempta sunt
 Synedrio judicia animarum, atq; id migravit è suo palatio
 Gazith in obscurum locum Hamith. Tum enim exclama-
 vit R. Rachmon, *Vae nobis, quia ablatum est sceptrum de Iuda,*
& filius David nondum venit! Idem ferè legitur in *Talmud*
Babylonico, lib. Sanhedr. cap. Haja bodekin. Eodem etiam tem-
 pore cessarunt miracula Templi, *teste Talmud Babylon. lib.*
Ioma, cap. Tereph becalpi. Quòd si quis contendat, sceptrum
 fuisse penes Maccabæos, tamen id saltem concedere cog-
 tur, *Mechokek* non defecisse, qui quidem in Sanhedrin ma-
 gno usq; ad Herodis tempora, & amplius usq; ad tempora
 passionis Christi, perduravit. Atq; sic *alternativè seu disjun-
 ctivè* Varicinium Jacobi intelligendum fuerit. Aut, si quis
 contendat, omninò copulativè accipiendum, de man-
 sуро simul *& Scepro & Legislatore*, nihil officiet, cùm & ipsi
 Sanhedrin tribuatur thronus *regius Ps. 122. v. 5.* & Præs
 synedrii dicatur *711 i. e. Princeps 2. Paral. 19. v. 8.* in historiis
 verò Judæorum *711* eodem sensu, qui quidem semper è
 familia David fuit, testibus passim historicis Judaicis, ut &
 cæteri Assessores, proculdubio ex constitutione Davidis,
 ut colligitur ex *Ps. 122. v. 4. 5.* Summam verò potestatem
 synedrio huic fuisse testatur *liber feder Olam*, & hujus rei ex-
 emplum luculentum proponit *Iosephus lib. 14. antiq. c. 17. &*
lib. 15. c. 1. & Iosippus Hebraicus, in Herode filio Antipatri Ju-
 dææ præsidis. Atq; hæc quidem potestas ab Herode subla-
 ta fuit, occisis omnibus Judicibus synedrii, *Talmud lib. Ba-
 babathra cap. Hassutaphin, & Ioseph. lib. 15. c. 1.* Restituta tamè
 in novis Judicibus, tandem annis 40. ante Templi extre-

num excidium, prorsus sublata à Romanis fuit, velut jam dictum. Hæc contra Judæos perspicua sunt, & sufficiunt ad demonstrandum ex ipsorummet libris, quomodo tempore ministerii Christi, omnis potestas principalis & judiciaria, à tribu Juda ablata sit. Alioquin si inter Christianos ventiletur, quomodo eventus huic Vaticinio respondeat, res non caret difficultate, si solos Historicos Latinos & Græcos adhibere voluerimus. Desudavit quidem vehementer *Pererius in Comm. Genes.* atque accuratè examinavit omnes Christianorum sententias, nondum tamen in omnibus adhuc satisfecit.

*Hactenus de loco Genes. 49.
in cæteris breviores esse studebimus.*

AD DOCTISS. DN. RESPONDENTEM

Fabricios Curiosq³ graves mirata vetustas
Est olim, & sanctos magno in honore ha-
buit. (ætas,
Te quoq³ nostra alacrem, Fabrici, mirabitur
Ingenium perges si coluisse tuum
Quod facis: ò quantum est, Naturæ dote valere
Naturæ dotes & studio excolere!

Amoris ergò F. præses

F I N I S.

E P E L E N C H V S
ELENCHORUM JUDAICORUM
SECUNDUS;

Continens refutationem Exceptionum Judai-
carum ad loca,

DE

REGNO DAVIDIS, TEMPLO
*Secundo, Loco Nativitatis Messiae, Hebdo-
madibus Danielis:*

Institutus

à

CHRISTOPHORO
HELVICO, SACRARUM LITERA-
RUM, ET HEBRÆÆ LINGUÆ IN ACADEMIA
Giessenâ Professore publico:

QUEM,

*Divinâ adstante gratiâ, sub presidio ejusdem, defen-
dendum suscipiet*

M. NICOLAUS Gloci Halensis Suevus.

Habebitur publicè in àn.podo et Theologorum.

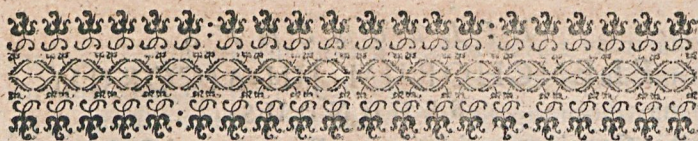

G I E S S Æ,

Excudebat CASPARUS CHEMLINUS,

ANNO M. DCXIII.

VIRIS,
NOBILITATE,
CONSILIO,
PRUDENTIA,
AUTHORITATE,
GRAVISSIMIS, AMPLISSIMIS;
DNN. CONSULIBUS,

Cæterisq; Inclytæ Imperialis Reipublicæ Ha-
lenſis Suevicæ Aſſeſſoribus meri-
tiſſimis;

Patriæ Patribus digniſſimis;

Dominis Mecœnatibus, Patronis ac Promotoribus
ſuis omni obſequiorum genere reverenter co-
lendis;

Συζητήσιν hanc Theologicam,

*In Perpetuum ſingularis obſervantiæ & debitæ
gratitudinis teſtimonium ſubmiſſè offert
& inſcribit,*

M. Nicolaus Bloch/ Reſp.

Appendix II.

ELENCHORUM JUDAICORUM,

Continens refutationem Exceptionum Judai-
carum ad loca,

DE

REGNO DAVIDIS, TEMPLO

Secundo, Loco Nativitatis Messia, Hebdo-
madibus Danielis.

Exceptio ad loca de Regno Davidis perpetuo,
2. Sam. 7. Pf. 89. Jer. 33. 1. Paralipom. 17. & c.

D hęc tam clara testimonia in specie nihil respondere possunt Judæi, nisi quod in Commentario R. Salomonis super Jerem. 33. innuitur, hoc impletum iri exhibitum demum Messia. Idem reperitur in R. Abraham Aben-Ezra super Pf. 89. Resp. O elumbem exceptionem! Sola inspectio & lectio verborum utriusque loci Jerem. 33. v. 17. 18. 20. 21. & Psalmi 89. v. 4. 5. 29. 30. 36. 37. 38. ad refellendam eam sufficit. Nam tale est foedus Dei cum Davide quoad perpetuationem, quale est Solis ac Lunæ, diei atque noctis, coeli & terræ, ut habent clara verba: Atqui Sol & Luna non incipient demum splendere, & motu suo diem atque noctem, annos & menses distinguere, elapsis bis mille & amplius annis à data promissione. Ergò neq; perpetuitas throni Davidici tum demum incipiet. 2. Huc affer alle-

gationem ipsius scripturæ, quæ ideò ait non extinctum esse regnum Juda, ne violaretur Promissio Davidi facta de perpetuitate regni, 1. Reg. 11. v. 36. & 2. Reg. 8. v. 19. & 2. Paralip. 21. v. 7. Ergò promissio illa de regni Davidici perpetuitate in ipso Davide incipit & porrò in successores eius se extendit continuatione perpetua. 3. Rectè igitur David Kimchi paraphrasticè exponens hæc verba, scribit super Jerem. 33. כל זמן שתהיה קיימת בריתי עם שמים וארץ ועם יומם ולילה תהיה בריתי עם זרע יעקב ודויד עם זרע יעקב להיות נגיד יומם ולילה תהיה בריתי עם זרע יעקב ודויד להיות מושל; id est: *OMNIBUS TEMPORIBUS quibus erit constans fœdus meum cum celo & terra & cum die ac nocte, erit etiam constans fœdus meum cum semine Iacobi & Davidis. Cum semine Iacobi, ut sit populus; Cum semine Davidis, ut sit ex eo Dominator.*

EXCEPTIO AD LOCUM

Hagg. 2. Malach. 3.

HÆc loca planè in alienum sensum detorquent Judæi. Nam, ut ex R. Salomone & R. David, & R. Aben Ezra videre est, interpretantur Hagg. 2. non de Messia, sed per חמרת גוים Desideriũ Gentium intelligũt Bona & Thesauros preciosos, qui in Templum secundum à Gentilibus allata & Deo cõsecrata fuerint. Majestatem a Templi secundi, quã primum superavit, interpretantur tum de splendore aedificii, tum de duratione. Nam, ut ipsi quidem supputant, prior Domus stetit annos 410. posterior, annos 420. Resp. 1. Omnia hæc, una autoritas Talmudica profernit, quæ tradit, R. Akibam (spectatæ inter suos autoritatis Magistrum) exposuisse de Messia venturo in Domo secunda. Quam cur rejiciant cæteri Talmudistæ, nullam aliam causam afferunt, nisi quòd non respõderit eventus. Atqui hoc est principium petere. Neque solum R. Akibam sic exposuisse, sed alios quoq; veteres, fatetur ibidem in glossa sua

sua *R. Salomon*: Quare non est dubium, communiter ejus
 tempore hoc modo fuisse verba Haggæ intellecta. Nostra
 igitur interpretatio cum vetustis Doctoribus *Haræorum*
 consentit. 2. Accedit alterum Talmudi testimonium,
 quod OMNES Prophetæ vaticinati fuerint de diebus Mes-
 siæ, *lib. eod. Sanhedr. cap. eod. 11.* Atqui nullum in Haggæ va-
 ticinium aliud de Messia reperitur, extra hoc. Ergo non
 nisi de Messia intelligi debet. 3. Vaticinatur Propheta de
 pace futura in Templo secundo. Atqui multò plures &
 funestiores motus ac tristiora bella expertum est Templum
 secundum quàm primum, *sub Ocho, sub Ptolemæo Lagi, sub*
Philopatre, sub Antiocho Epiphane, sub Maccabais, sub Hircano,
sub Aristobulo, sub Hircano ultimo, sub Herode Magno, sub præsi-
dibus Romanis, & deniq; sub Vespasiano, ut constat ex histo-
 riis. Quomodo ergò verum prædixit Haggæus, nisi hoc
 intelligatur de PACE spiritali Messia, ob quam princeps
 pacis dicitur *Es. 9.* 4. Examinemus verò id quod obten-
 dunt de majestate & gloria Domus secundæ. Quod ad Æ-
 dificii splendorem attinet, non jam afferam, quæ *2. Paral.*
3. v. 4. 5. 6. 7. 8. 9. & c. & 1. Reg. 6. de primo Templo scribun-
 tur, quod intus ac foris purissimo auro obductum, & præ-
 ciosissimis gemmis undiquaq; instructum fuerit; id quod
 certè de Templo secundo nusquam legitur (imò potius fle-
 verunt ii qui primum Templum viderant, cum viderent
 nullo modo splendorem Templi secundi pristino corre-
 spondere, *Hagg. 2. v. 4.*) quantumvis postea ab Herode ma-
 gnificè exornatum fuerit: sed afferam testimonium Tal-
 mudicum, quod diserte asserit, QUINQUE rebus Tem-
 plum secundum inferius fuisse primo, *lib. Sanhedr. Hieroso-*
lymitano cap. Illu ben haggolin, his verbis: *Quinq; res defuerunt*
Sanctuario posteriori, quæ fuerunt in priori, & ob id Hagg. 1. deest
litera ך (nota quinarum) in voce ךאמ: Ha verò sunt quinq; il-

la res: Ignis (sponte sc. coelitus descendens super holocausta) *Arca foederis, Vrim & Thummim* (dans responsa à Deo immediatè) *Oleum unctionis & Spiritus Sanctus.* (id est, donum Prophetiæ per immediatum instinctum spiritus sancti, quem protinus cessasse dicunt post Haggæum, Zachariam & Malachiam in Midras schir) Idem legitur in Commentario *R. Salomonis* super Hagg. i. v. 8. & in *Midras schir haschirim* super Cant. 3. v. 8. & in *lib. Talmud. Ioma*, allegante *R. Salam.* Quod si igitur tam preciosæ res defuerunt Templo secundo, quæ cum nullo auro aut argento conferri possunt, quomodo potuit, obsecro, augustius esse primo? Et tamen Haggæus hoc asserit. Quare nisi præsentiam Messiæ hîc intelligas, quâ Templum secundum, licet primo alioquin inferius, longè illud superavit, à mendacio Prophetam non liberabis, vel potius Deum ipsum mendacii accusabis, qui apud Prophetam loquitur.

Quod verò attinet ad decem annos, quibus Templum secundum exuperare dicunt primum, ridiculum est; An enim Deus Coelum & terram & mare & aridam & omnes gentes propterea commovisse putabitur, quia decem annis diutiùs staturum esset Templum secundum primo? Nugæ! Anne tantoperè deprædicata Gloria Domus secundæ, in nulla alia re quàm decem annis consistet? Geræ! Quinimò id facit potius ad dedecus, quàm ad gloriam. Certum enim est, multò foediùs contaminatum fuisse Templum secundum, quàm primum, in famosa illa profanatione Antiochi Epiphani: item à Pompejo, qui in sanctum sanctorum ingressus est: à Crasso, qui Templum spoliavit; à Cajo Caligula & cæteris usque ad excidium postremum.

Denique est & hoc in Malachia notandum, quòd affirmat, Messiam venturum in *Templum suum*. Jam, cum

Tem-

Templum posterius vastatum sit, Messias verò ex hypothesi Judaica ex omnibus gentibus evocaturus sit Judæos & redurturus secum in Palæstinam, quomodo venire poterit in Templum suum, quod vastatum est? Nam etsi ex Ezechiele ogganniant de ædificando Templo terrio (quod tamen ipse R. Salomo in *Comm. Talmud. lib. Sanhedr. cap. 11.* fatetur intelligendum de *הבית של ירושלים* *Jerusalem cælesti*, velut ex ipso etiam *Ezechiele cap. 45. & 48.* colligitur.) Attamen nihil hoc facit ad quæstionem; Quomodo venire Messias in Templum suum possit, quod non est? Ut jam non reperam, quòd exertis quasi digitis Haggæus dicit, HANC IPSAM domum POSTERIOREM, *τὸ ὄκνον τούτου ἀντὶ τοῦ τοῦ ὑσέπου*; tribus imò quatuor pronomiibus demonstrativis, templum secundum designans.

EXCEPTIONES AD LOCVM

Mich. 5.

Hunc locum sic depravant R. Abraham & R. David, ut non pro loco Nativitatis Messie, sed solum pro loco Prosapia accipiant, quia scilicet David ibidem natus fuit, hoc sensu: Parva es in millibus Iuda, & tamen patria es Davidis, è quo descendet Messias futurus Dominator in Israël. Et assuit R. David sequentia verba, ad infringendum nostrum Argumentum pro Messie divinitate. Egressus ejus ab initio à diebus seculi, id est, prosapia ejus inde usq; ad Davidem refertur, è quo egressurus est, & dicit ab initio à diebus seculi, propter longitudinem temporis intercedentis inter Davidem & Messiam. Resp. 1. Has impias nugas destruit vel unica autoritas Talmudica, cui refragari nefas est Judæis. Nam in *lib. Berachoth Hierosolymitano, cap. 2.* assignatur Bethlehem Juda nativitati Messie, & historia narratur (fabella Judaica) quòd natus fuerit rex Messias in Bethlehem, & nominatus מנחם *Mnachem*, id est, *Con..*

*Consolator eodē die quo Templum exustum fuit, patri tamen per violentiam quatuor ventorū ereptus, & nescio quō deportatus, ubi cōmorari debeat usq; ad tempus liberationis. Idē legitur & in lib. Echa Rabihi super Thren. 1. v. 16. Quæ quāvis nugæ sint, tamē convincunt Judæos, Bethlehemam ē priscorum suorum traditionibus, desumptis ē loco Mich. 5. esse locum nati-
 vitaris Messia. 2. Quis autem non videret detortam depravationem verborum, Ex te mihi egredietur Messias, id est, ex te mihi egressus est David, ē quo descendet Messias? 3. Rectiūs R. Salomo interpretatus est locum his verbis: Et tu Bethle-
 hem Ephratha, ē qua egressus est David, juxta 1. Sam. 17. Bethle-
 hem quoq; appellata est Ephratha, (Gen. 48.) Parvula es, propter Ruth Moabitidem, que in te fuit. Ex te mihi egredietur Messias filius David, sicut ipse dicit, Lapis quem reprobarunt edificantes, factus est in caput anguli. Et egressus ejus ā diebus seculi, sicut dictum est (Psalm. 72.) Ante solem nra filiat, nomen ejus. Ubi rectē egressus Messia R. Salomo explicat per Psalm. 72. v. 17. quod ANTE SOLEM, & sic ante Mundum conditum fuerint, quā in re apertē refutat R. Davidem Kimchium.
 4. Sed qualis obsecro est convenientia hujus phrasos, Ab initio ā diebus seculi, cum tempore inter Davidem & Messia natiuitatem? An enim David fuit ā Mundi initio? 5. Paraphrasin hanc significare ante Mundum conditum, & sic ab æterno, docet Proverb. 8. v. 23. 24. Neque est ut excipiat R. David, secuturum, quod ante Mundum conditum Jehova creaverit Messiam. Etenim hoc sequitur, si Messias ante mundum conditum fuit, ergo est æternus, ac verus Deus, quandoquidem ante creatum Mundum nihil creatum est, nisi solus Deus, Psalm. 90. v. 2. & Prov. 8. v. 23. & seqq.*

Sed non est prætereundum, quod in quodam abstruso libro argumentantur contra nos ab eventu Prophetia, obje-

objectantes, *Messiam nostrum non dominatum fuisse unquam Iudeis, ideoq; de eo hæc verba intelligi non posse.* Resp. 1. Antequam nebulones digner responso, edisserant prius, quomodo verum dixerit Jehova apud Prophetas, promittens Davidi solium æternum sicut dies cœli? Necessè est, impletum fuisse & adhuc impleri verbum, quod ipse Jehova interposito firmissimo juramento promisit. Atqui illud non impletum est in regno & solio corporali aut externo. Ergò, nisi Deum mendacii velint arguere, coguntur concedere, alio modo spirituali in invisibili & cœlesti throno id impletum esse & adhuc impleri. 2. Jam discant è suismet Doctoribus, quòd *omne negotium ad Messia regnum pertinens sit* אלהי & non אשמי, *divinum & non corporale*, ut expressè scriptum extat in lib. *Nezach Israel Cabalístico, cap. 34. p. 48.* Habent ergò responsum è suismet Doctoribus, neque attinget, nos plenius ipsis hoc exponere, cum sint canes & porci, quibus non sunt projiciendæ margaritæ, usq; dum caninum ingenium exuant.

Ibidè amplius grunniunt, v. 4. *sequi יהוה אלהיו* בנאון *in magnificentia nominis Iehovæ Dei sui.* Ergò *Messias habet Deum, & sic non ipse est Deus.* Reponimus primò id quod olim Christus *Ioh. 10. v. 34.* Si Magistratus, homines meros, dignatur Deus tam sublimi nomine, אלהי, in *Psal. 82.* quomodo blasphemia erit, cum appellare Deum verum, qui est naturalis Filius Jehovæ *Pf. 2. v. 7.* 2. Ingerimus impiis oribus verba sui Doctoris *R. Ioseph Albo* in lib. *Iccarim*, quæ allegavimus elencho 7. class. 3. (in qua classe per errorem Typothetæ post lit. T. 2. duo integra folia inserta sunt, pertinentia ad Classem 7. id quod monere volui, ne quis ob non-cohærentiam offenderetur) *Nomen Messia* (inquit ille) *est, Iehova justitia nostra, eo quòd sit* אלהי אמצעי *Mediator Deus, per quem asequemur justitiam à Deo, &c.* Cum hoc igi-

tur Rabbinio Judæi transigant, neque opus nobis ulteriori
responsione.

Amplius ibidem latrant, sequi v. 3. *Messiam habere fra-
tres*, *אחי ישיבון זייתר*: Atqui de Deo dici non potest, quod habeat
fratres, Ergo Messias nō est verus Deus, aut noster Messias, quem
pro Deo habemus, non est Messias hic descriptus. Resp. Ineptias
has non opus refellere. Sufficit ex propriis suis libris eos
refutari. Sic enim scriptum extat in lib. vetusto *Mechil-
tha* fol. 12. col. 1. R. Chanina filius Hahnisi dixit super verba
(Exod. 14. v. 15.) *Quid clamas ad me? inquit Iehova. Annon scri-
ptum est* (Prov. 17. v. 17.) *In omni tempore amat amicus, & frater
angustiam nascetur? Hic est Deus sanctus benedictus, qui dicit,
Frater ego ero Israeli in hora tribulationis ejus, sicut scriptum est*
(Psalm. 122. v. 8.) *Propter fratres meos & amicos meos, loquar
nunc pacem in te. Præterea, in Midras Tillim super Psalm. 4.
fol. 5. col. 4. Dixit R. Simeon, Caro & sanguis si habeat propin-
quum, qui dives sit, confitetur (vel agnoscit) eum: Deus autem
sanctus & benedictus non ita agit, sed quum Israelitæ maxime in
angustia sunt, tum vocat eos propinquos & Fratres, sicut dictum
est* (Psal. 122. v. 8.) *Propter fratres meos & amicos meos &c. Et
fol. seq. Dixit R. Aben in nomine R. Acha, Deus sanctus eduxit
Israel captivum & deperdatum, & tamen non erubescit eum fa-
teri propinquum suum, sicut scriptum est* (Psalm. 148. v. ult.) *fi-
liis Israel populo propinquo suo. Similia leguntur in Midras
schir super Cant. 8. v. 1. Quis dabit te ut fratrem mihi? Hæc enim
verba de Deo sancto & benedicto exponuntur, qui hoc
modo alloquatur Israeliticum populum, & in Targum seu
Paraphrasi Chaldaica tribuuntur Messia. Quare si vera
dicunt hi Commentarii, Messias est frater Israeli & simul
est Deus sanctus & benedictus Mendacium igitur est, quod
annectunt in lib. antea alleg. שמלה אחים לא יצק כלל אצל
אלקום id est, dictionem FRATER nullo modo unquam
posse stare cum divinitate. Sed*

Sed nondum finis exceptionum. *Quomodo*, ajunt, *verum est de Messia Christianorum, quod v. 4. dicitur, eum dominaturum* אֲדָמָה עַד אֶרֶץ אֲשֶׁר אֵין אֶתְּמָר usq; ad fines terra, *cum doctrina ejus non fuerit propagata seu extensa nisi post aliquot secula, tempore sc. Constantini? Nam interea credentes in eum fuerunt exagitati, divexati, angustiati & excruciiati à cateris religionibus, mirum in modum. Imò usq; in hodiernum diem nondum consenserunt omnia regna in ejus doctrinam, ut in Persis, Ismaëlitis &c. videre est. Resp. Si stultitia tua Judaica legisset Esaia 53. vers. 1. 2. 3. tum intellexisset, paucos admodum ab initio, præsertim inter Judæos, futuros, qui in eum crederent, sed plerosque offensum iri miserabili ejus specie. Quòd si Esaia credere recusas, saltem tuo Rabbi Isaac Arama, magnæ inter tuos autoritatis Magistro, crede, qui sic scribit in lib. Akidath Isaac super Genes. 47. *Verbum Dei est nuncius ejus. De quo scriptum est, Profectò tale est verbum meum, qualis est ignis, inquit Deus. Et hoc est quod scriptum legitur: Veniet verbum tuum, & honorificabimus te. Utiq; cum venerit verbum Dei, quod est Nuncius Dei, tunc honorabimus eum. Dixit R. Saul: Nonne venerunt Propheta, & occidimus eos? Quomodo ergò nunc recipimus verbum ejus? aut quamobrem credemus ei? Respondit R. Samuel. Quoniam sanabit eos, & eripiet eos à plagis eorum. Propter hæc signa credemus ei, & honorabimus eum. Dixit tunc illi: Quare non dixit, Mittit verbum suum & sanabit Nos, sed dixit eos? Respondit: Ideò quoniam loquutus est de ALIQUIBUS duntaxat, non autem de omnibus. Quia hoc est secundum proprietatem Hebrai sermonis, in diètionem EOS. Et dixit illi: verum certè dixisti. Nam Verbum ejus venit ad sanandum omnes in univèrsum, non tantum Aliquos. Sed non fuit receptum nisi ab aliquibus particularibus, qui censebantur inter omnes CRASSIORIS INGENII, viri PISCATORES, exercentésq; se in mari. Et hoc est, quod scriptum legitur: *Conscendentes mare navibus, facientes opera in a-***

quis magnis, Ipsi viderunt opus Dei. Illi profectò, si rectè consideres, non videbantur apti posse admittere quicquam intellectivum, ob ruditatem sensus eorum, & ipsi tamen receperunt veritatem prophetia & visionis, quoniam crediderunt verbo eius. Et hoc est quod scriptum legitur: Credidit Abraham Deo, & imputatum est illi ad iustitiam. Hæc Rabbi ille, differens de Adventu Messia, qui post Prophetas vêturus sit, quique sit. Verbum Dei & nunci-
us Dei, & tamen in eum non sint credituri nisi pauci plebei, viri piscatores &c. per quos qui non videt intelligi Apostolos & publicanos, cœcus sit oportet. Recognoscant etiam verba R. Salomonis paulò superiùs adducta, quibus verba Psal. 118. (*Lapis quem REPROBARUNT adificantes*) perspicuè de Messia exponit. Porro paulò antea Judæos docuimus, regnum Christi non esse mundanum, sed cœleste ac spirituale. Itaque nihil necesse est, eum à mari ad mare extendere dominii terreni terminos.

Deniq; etiam hoc objectant quod v. 8. 9. dicitur de Reliquiis Iacob futuris inter Goyim sicut Leo inter oves, diripiens & concalcans, & discerpens, ita ut omnes hostes & omnes inimici Israelitarum extirpentur. Hoc enim nondum impletum esse ajunt, implendum autem esse adhuc in Iudæis. Resp. Hic promicat sanguinarius Judæorum affectus erga nos, quos omnes sperant & oprant tandem aliquando à se tanquam à Leonibus oves, dilaniari, discerpi, occidi, & miserabiliter extirpari; idq; stolidi homines à Micha prædictum somniant. Sed debebat Magistratus Christianus animadvertere in nefarios hos nebulones, & re ipsa docere aliam expositionem, quàm ingrati serpètes abusi nostrâ patientia, pro beneficio victus & tutelæ, contra nos hætenus meditati, si non etiam machinati, sunt. Aliàs non dignamur eos alia responsione, nisi ut discant à suo Rambam in More Nebuchim, eos esse stultos, qui Prophetarum prædictiones simplici-

pliciter juxta literam & corporaliter velint intelligere,
part. 2. c. 29.

EXCEPTIO AD LOCUM

Daniel 9.

Varias hinc Judæi exceptiones, sibi invicem planè contrarias confinxerunt. Potissimas recensëbimus addita refutatione.

Primum *R. Salomon* sic pervertit: *Septuaginta septimana definita sunt super Ierusalem, à primi Templi ruina sub Zedekia ad ultimam illius destructionem, post quam consummabitur prævaricatio Iudæorum & peccata finem accipient, ut mundati ab iniquitatibus mereantur adductionem justitiæ sempiternæ & unctioem sancti sanctorum, id est, Arca & aliorum vasorum Templi. Quæ omnia per manum Messia fient. Ab egressu verbi, id est, per virtutem verbi, quod ab exordio precum eius à Deo egressum fuerat, ut illud ei nunciaret, scire Daniel id poterat quod per dictum verbum indicabatur. Nam tempus à destructione Ierusalem usq. ad Messiam, id est Cyrum, sunt hebdomades 7. Et post hebdomadas 62. excindetur Messias, id est, Rex Agrippa, qui Iudæorum rex erit eo tempore, quo Vespasianus Hierosolymam evertet. Et confirmabit sc. Vespasiani filius pactum multis sc. Iudæis, veruntamen non servabit, sed in medio septimana fidem violabit, & abrogabit sacrificia & oblationes. Quæ desolatio ita permanebit usq. ad adventum Messia.*

In hac interpretatione plurima vitia sunt. 1. quòd consummationem peccati & cætera, rejicit ultra finem septimanarum, post excidiū Hierosolymorum, cùm tamen omnia ante excidium intra spacium illarum complenda fuerint. Nam textus ait septimanas istas definitas, sed determinatas esse ad consummationem prævaricationis, ad-

ductionem iustitiæ. Et quàm quæso ridiculum est, Deum certum terminum constituisse & præcisè annos 490. dinumerasse, ut post illos annos seu post illum terminum, Judæi in incertum expectare debeant Messiam post multa demum secula nemini cognita, venturum? Cui bono ergò dinumeravit illos 490. annos? Quid inde certitudinis redundat ad miseros Judæos? Nugæ! 2. quòd consummationem peccati Judæorum ait per præsentē captivitatem futura esse. Nam, præterquàm quòd hoc est assumentum Rabinicum, quæro quale peccatum id sit? annè in primo templo commissum, & tùm contradicit *Ezech. c. 18.* negans patrum peccata portare filios, nisi eadem parent, ut exponit *Jonathan Chaldeus Ex. 20. v. 5.* at verò Judæi posteri non exercuerunt idololatriam primi Templi: Aut erit peccatum in secūdo Templo commissum, & sic Deum injurium quàm maximè faciunt, qui nefandam idololatriam & cædes Prophetarum in primo Templo puniverit solum 70. annis, & insuper prophetas & alia plurima beneficia in ipsa captivitate concesserit, cùm nihil eorum in hoc tam diuturno Exilio habeant in peccato leviori. 3. Quomodo Arcam reducit R. Salomo, cùm tamen *Ierem. c. 3. v. 15.* neget memoriam fore Arcæ, aut ullam ejus rationem habitum iri? Præterea R. *Moses bar Nachman Gerundensis*, per sanctum sanctorum rectè intelligit Messiam, ut & R. *Levi ben Gersom*. 4. Particulam *אין* A, denotantem terminum à quo, pervertit in particulum *Per*, *מציא דבר* ab egressu verbi q. sonet, *per egressum verbi*. Atqui ipse Angelus se explicat adjungens immediatè terminum *Ad quem*, *ער משיח*: 5. Quòd per *Ducem Messiam*, intelligit *Cyrum*. Contrà. Angelus dicit, *ab egressu verbi de Restituenda Ierusalem ad ducem Messiam*, sunt anni 49. At R. Salomon, à destructione prima

ne prima Ierusalem ad Cyrum ducem, sunt anni 49. Quis non videt hæc esse contraria? à restitutione, & à destructione? Deinde, longè ante Cyrum completi sunt 49. anni juxta Talmudicam supputationem in lib. *Megilla*, cap. *Megilla nikreth*. Nam ibi dicitur, Nabuchodonosorem regnasse 45. annis, ex 2. *Reg.* 24. *vers.* 12. & cap. ult. *vers.* 27. Igitur à destructione Ierusalem regnavit annos 27. (Nam anno 19. cepit Hierosolymam, 2. *Reg.* 25. v. 8.) Evilmerodach post eum 23. annos, juxta traditionem Talmudicam, En habes annos 50. Et nondum regnaverat *Balthasar* neq; *Darius Medus*, post quos demum sequitur *Cyrus*. Quare ante *Balthasarem* jam completi erant anni 49. ac proinde terminus eorum non potest statui in Cyro. 6. Poculo temulentia dementatus *R. Salomo*, ex *Messia* quem jam *Cyrum* sinxerat, statim v. seq. veluti in *Comædia* permutans personas, facit *Agrippam*, quæ est libido non ferenda. Ut non dicam, *Iosephum* & *Iosippum* ambos Hebræos historicos in faciem contradicere. Testantur enim, *Agrippam* cum Romanis durante toto bello, confœderatum fuisse, & à seditiosis Judæis fecisse secessionem. Et *Iosephus Græcus*, qui sub *Domitiano* scripsit longè post bellum *Judæicum*, affirmat se commentarios suos legendos obtulisse *Agrippæ*. Ergò supervixit excidio *Ierusalemico*. *Photius* et. jam è *Iusto Tiberiadensi* refert, *Agrippam* vixisse usque ad annum tertium *Traiani*. 7. Falsum planè dicunt de *Tito*, quòd foedus violaverit & fidem fregerit. Legatur *Iosippus* p. 266. edit. *Basil.* prioris, & p. 126. edit. poster. & p. 129. edit. *Cracov.* Et *Iosephus ben Gorion* p. 127. edit. *Cracov.* qui ambo expressè, hoc mendacium refutant. Sunt a. hi libri Hebraicè scripti, & à *Judæis* magni fiunt, ut jam testabitur *R. Levi*.

Secundò. *R. Levi* paulò aliter interpretatur, in hunc modum.: *Ultra 490. annos non debuit durare Templum*

plum secundum, id quod Angelus Danieli notificare debuit, ne putaret perpetuò mansurum, sed ut cognosceret per venturam captivitatem diuturnam peccata Israelis finem acceptura, & ipsum meriturum justitiam aeternam, qua est Messias, cujus adventu visio & prophetia omnis implebitur. Ab egressu verbi de instauratione Ierusalem usque ad Messiam ducem, id est, Sacerdotem magnum, qui est Iehosua, anni 49. Nam à destructione prima tot anni affluerunt. Et licet plures anni sint, eos tamen non curat Angelus, cum id Danieli jam antè notum esset. Et post septimanas 62. occidetur Messias, id est, sacerdotio finis imponetur à populo ducis Romani Titi: qui confirmabit pactum multis septimanâ unâ, id est, suadebit Iudais promissa pace, ut reddant tributum Romanis & ne caussam dent ruina civitatis ac Templi. Nam non assensus fuit Titus destructioni civitatis & templi, ut Historie nos edocent. Et propter abominaciones Manassis & aliorum regum, dux iste desolans erit, quousque Israel ultimâ desolatione desoletur. Hæc R. Levi.

Resp. In multis cum R. Salomone convenit, quæ proinde è superioribus refutantur. In eo dissentit, quòd per Messiam ducem intelligit sacerdotem magnum, nempe Iosuaam, cum tamen in Sacra scriptura regia & sacerdotalis dignitas nemini nisi Melchisedeco & Messia tribuatur: neque etiam unquam Josua princeps aut dux fuisse legatur, sed Zorobabel & Nehemias. Postea rectè quidem de eodem Messia exponit sequentia verba, occidetur Messias, sed non advertit, hoc contra ipsum facere, quia faretur, divina autoritate sacerdotium esse abrogatum, idque *ULTIMA* destructione. Sed quænam causa est, ut tam studiosè hi Rabbini quidvis aliud per Messiam ducem intelligere malint, quàm verum promissum Messiam, Davidis filium? Agnoscunt & fatentur vers. 24. Septimanas

manas 70. determinari, ut adducatur justitia sempiterna & Messias promissus adveniat. Et tamen e vestigio mutatâ sententiâ, per Messiam, *vers. sequenti 25. 26. xxxi. & xxxiv.* signanter expressum, nolunt verum Messiam intelligere; sed eo longè ultra determinatas septimanas in plurima incerta secula rejecto & semoto, potiùs arripiunt vel Cyrum, *ut R. Salomo*, vel Jehosuam sacerdotem, *ut R. Levi*, vel Nehemiam, *ut R. Abraham Aben Ezra*, vel Regem Agrippam, *ut iterum R. Salomo*, vel Regem Darium, *ut R. Saadia Gaon*, vel Zorobabelem, *ut alii*, vel omnes reges Judæorum, *velut iterum R. Abraham*. Quæ prodigiosa inconstantia satis coarguit malitiam Judæorum, qui contra conscientiam malunt quemvis alium quàm verum Messiam, pro Messia agnoscere, ne cogantur fateri, Messiam jam venisse, & occidi debuisse.

Cæterum plerique omnes Rabbinii initium septimanarum constituunt in excidio primo Hierosolymorum, contra manifestum textum. Quos rectè objurgat *R. Abraham*, ajens hanc interpretationem non habere neq. odorem nec saporem. *Ac miratur, quomodo connectere præsumant templi desolationem & ejusdem perfectionem in numerum unum.* Et tamen ex hac falsa hypothese manavit *Talmudica traditio*, de duratione Templi secundi, annorum 420. Deme enim 70. de 490. & relinquuntur anni 420. quibus post finem captivitatis illud Templum stetisse volunt: ut videre est apud *Saadia Gaon super Dan. 9. & in Seder olam, & in Iuchasin.*

Porrò in abstruso libro, cujus feci mentionem suprâ, ita nugantur: *Si de Messia loquitur textus v. 25. 26. cur ergò Daniel non dicebat, Messias noster, sed seipsum excludebat? Quare hic est sensus: Quando noster Messias veniet, tùm occidetur Messias eorum, & reges eorum cum Messia suo, quem pro Deo sancto sanctorum colebant.* Resp. Helleboro opus est vertiginosis his

his his capitibus. Itane Daniel se excludit, cum dicit, *Messias Dux*? Ergo etiam Esaias se excluderit, cum *cap. 45. v. 17.* inquit, *Et salvabitur Israel in Domino*, quia sc. non dicit, in Domino nostro? Sed quam ineptum est, quod occisionem Messiae de Christianorum regibus interpretantur! Annon ipsorummet interpretes, vi clarissimi textus adacti, fatentur, INTRA 70. septimanarum spacium eadem istam Messiae eventuram? Qui ergo post elapsa quindecim secula à fine septimanarum, demum contingeret? Næ hi homines præ odio nostri & diabolicâ malitiâ, nesciunt quid dicant aut garriant.

Contra omnes tam enumeratas, quam ceteras, quæ in *R. Abraham* & *R. Saadia*, extant, corruptelas, (quis enim tempus perdat in omnibus nugis describendis?) sufficit immotum hoc argumentum: Septuaginta septimanæ determinatæ sunt in hunc finem ut adduceretur (אברהם &c.) Messias (Nam Messiam verum intelligi, sive per sanctum sanctorum, sive per Justitiam sempiternam, fatentur Judæi) Ergo intra terminum earundem venire debuit, aliàs vana & nihili esset illa in hunc finem facta determinatio. Atqui septimanæ illæ finem habuerunt ante

annos 1542. Ergo ante annos 1542. Messias venit.

COROLLARIA

I.

Deus serio vult omnes homines salvos fieri.

II.

Christus suâ obedientiâ & satisfactione omnibus promeruit salutem.

III.

Spiritus Sanctus in verbo omnibus offert salutis media.

IV.

Nemo ergo hominum absoluto aliquo decreto à salute aternâ est exclusus.

F I N I S.

COROBARIA

...

...

APPENDIX III.

ELENCHORUM JUDAICORUM

Continens refutationem Exceptionum Judaicarum ad loca,

*Zach. 13. Jerem. 3. & testimonia Talmudica,
Item, de Virginitate matris Messia, de Passione,
Crucifixione & Morte Messia.*

Institutus

à

CHRISTOPHORO
HELVICO, SACRARUM LITERARUM,
ET HEBRÆÆ LINGUÆ PROFES-
sore publico:

Respondente

BURCHARDO TRENTFUSIO Hilperhusano Franco.

Habebitur publicè in aurochani Theologorum.

GIESSÆ,

Excudebat CASPARUS CHEMLINUS.

Anno clb Id cXIII.

VIRIS

MAGNIFICIS, AMPLISSIMIS, CONSUL-
tissimis & prudentissimis.

Illustrissimi & Celsissimi Principis ac Domini

Dn. JOHANNIS CASIMIRI, Ducis Saxoniae, Ju-
liae, Cliviae, Montium, &c. Consiliariis
intimis

Dn. VOLCKMARO SCHERERO, I.U.D. Celeber-
rimo, Cancellario laudatissimo.

Dn. GEORGIO HACK ÆRARIÏ Illustris præfecto fi-
delissimo.

Dn. SIGISMUNDO HEYSNERO, Camera Secreta-
rio dignissimo.

NEC NON

Viris Admodum Reverendis ac Clarissimis,

Dn. IOHANNI GERHARDO SS. Theol. D. eximio, &
Superintendenti Heldburgensi vigilantissimo.

Dn. MARTINO GNÛGLIO, Ecclesiæ Aulicæ Cobur-
gensis ut digniss. ita fidelissimo.

Reipub. patriæ Columnis, Iustitiæ fulcris. pietatis patronis.

Dominis Meccœnatibus ac promotoribus
suis singulariter honorandis

*Hanc disputationem Theologicam partim
observantiæ partim gratitudinis ergo
dicat & consecrat*

Respondens

Burchardus Trentusius Hilperhusa Franc.

Appendix III.
ELENCHORUM JUDAICORUM.

Exceptio ad locum Zach. 13.

I.

HUNC locum contra nos urgent Judæi ditantes, *nondum è Mundo sublatam esse idololatriam omnem & falsum Deorum cultum, cum minima orbis pars adhæreat fidei nostri Messia.*

Resp. I. De idololatria Ethnica Prophetam loqui certum est, quæ iis temporibus erat ubivis terrarum & gentium frequentissima, item Oraculis, & Sacerdotibus idololatricis, quæ omnia temporibus Messiaë sublata iri, prædicit. Atque id certè verissimè evenit. Primùm circa annum 100. à nato Messia, ubi prædicato Evangelio per totum Mundum passim obmutuerunt oracula Ethnica, neque responsa amplius dare potuerunt. Ut ex hac occasione *Plutarchus* Ethnicus peculiarem librum scripserit de *Oraculorum interitu*, ubi inquit in causas hujus inauditæ & miraculosæ rei. Item, *Juvenalis* eodem tempore vivens, *Satyra 6.* canit. *Quicquid*

Dixerit astrologus, credent à fonte relatum

Hammonis, quoniam Delphis oracula cessant.

2. Quamvis autem non simul omnia sacrificia Ethnica cessaverint, tamen progressu temporis ipsa quoque planè neglecta, abolita & extincta fuere, in primis à seculo Cōstantini & porrò. Ut cæcum esse oporteat, qui non videat insigne hoc miraculum, quòd cum antehac communi

G 2

quo-

quodam consensu populorum, per tot millia annorum firmato, totus orbis terrarum idolis, statuis & simulachris sacrificaverit, thura & incensa obrulerit, eademq; adoraverit; postea voce Evangelii illa omnia fuerint abrogata. Neque enim, quando Propheta inquit, מִיּוֹם הַיּוֹם *in die illo*, intelligere putandus est unum solum diem, vel unum annum: Sed phrasi prophetica indefinitè intelligit tempora exhibitæ Messiaë, & Evangelii promulgati.

3. Quod verò attinet ad idololatriam Papisticam, illa non est hujus loci, cum fiat prætextu doctrinaë Evangelicæ & sit nova planè Evangelii depravatio & Messiaë exhibiti obscuratio; de cujus introductione non minus prædixerunt Evāgelici libri, quā de veteris abrogatione Zacharias.

4. De loco Jerem. 3. actum est Elencho VI.

EXCEPTIO AD TESTIMONIUM TAL-
midicum è sex millenariis annorum Mundi.

Extat de hoc loco prolixa disputatio *in lib. Schebet Iehuda*, habita in conspectu cujusdam docti Judæi ad Christum conversi cum aliquot Rabbini. Nomen illius exprimitur *Gronimus*, Is, nisi me augurium fallit, est *Hieronymus de sancta fide*, qui scripsit librum contra Judæos postquam conversus fuit, ad cujus lectionem feruntur quinquies mille Judæi conversi. Summam disputationis excerpam, si modò fideliter à Judæis relata est, de quo dubito. Hieronymus ille promisit se Rabbinos convicturum è proprio Talmud, quod Messias venerit. Et ad hoc allegavit verba è *lib. Sanhed. c. 11. de sex millenariis Mundi*. Responderunt Rabbini dupliciter. 1. *Non licere argumentari, quod Messias venerit, nisi prius omnes conditiones seu requisita ad adventum Messia à prophetis prædicta, ostendantur esse impleta.* Nam hanc esse legem disputandi apud sapientes, ut prius de rei es-

sentia

*sentia & postea demum de ejus accidentibus differatur. 2. Respon-
 sionem extare in ipso allegato loco, quando sequitur: Et propter pec-
 cata nostra, que multa sunt, exhibunt de iis qui exhibunt: id est,
 peccata nostra immutabunt determinatum istud tempus:
 Respondit Hieronymus: Hæc postrema verba non esse
 Eliæ, sed assumentum Rabbinorum, qui cum recusarent
 Christum Jesum pro Messia agnoscere addiderunt hæc
 verba, quasi etiam Eliæ essent: cum tamen ea in præterito
 loquantur, exierunt de iis (annis) qui exierunt. Respondit
 R. Zerachia 1. Omnis qui venit ad coarguendum aliquem, non
 debet afferre testimonium ambiguum, quod duplici interpreta-
 tioni obnoxium sit, quale est hoc. Hieronymus enim dicit, postrema
 verba esse assumentum Rabbinorum: Nos autem negamus. Jam
 si ille querat, cur negemus, nos quæremus, cur ille affirmet? Sic igitur
 in medio relinquitur testimonium, ut neuter nostrum aliquid
 firmi inde evincere queat. 2. Novit ipse Hieronymus, quod hic mo-
 dus observetur in Talmud: Si quis Rabbi aliquid proponat, & al-
 ter neget, si proponens non demonstrat suam Thesin, tum illa re-
 linquitur in dubio, donec probetur. 3. Probabilius est, unum esse
 autorem totius huius pericopes allegata, quam duos. Nam con-
 suetudo Talmudica est, ut si quod novum apophthegma ponatur,
 præfigatur nomen hoc modo: Dixit ille vel ille: At hic id non fit,
 sed est continua sententia. 4. Neque certò constat, An hic Elias sit
 Propheta ille priscus, an alius quidam Rabbi. Versimile est autem
 fuisse alium quendam Rabbi. 5. Etiam si Messias veniret demum
 in fine sexti millenarii, tamen satisfaceret vaticinio huic, quia non
 exprimitur, an in principio an in medio, an verò in fine venturus
 sit. Ad hæc respondit Hieronymus: Ratio temporis adver-
 satur, quo minus de alio quoque Rabbinò intelligi possit.
 Elias enim Propheta vixit longè ante Captivitatem Ba-
 bylonicam. Atqui hic dicitur: (propter peccata nostra, que
 multiplicata sunt. Manifestum igitur est, aliquem hæc dixisse tẽ-*

pore captivitatis seu exilii, in quo Elias Propheta non fuit. Respondit R. Zerachia: *Esto igitur, dixerint Talmudista postrema verba; Tamen nondum sequitur, quod initio quinti millenarii venire debuerit, velut jam dictum. Nihilominus verum est, quod Talmudista addiderunt, propter peccata nostra differri ejus adventum. Qui etsi in postremo demum millenario subsequatur, nihil tamen falsi Elias dixit.* Respondit Hieronymus: *Hæc pugnant cum ipsis verbis. Nam Elias dicit: Dies Messia futuros esse bis mille, Ergo necesse est, ut initio illorum bis mille annorum veniat, alioquin non cõplebit numerum suum.* Respondit R. Zerachia; 1. *Hæc tua ratio non est necessaria, quare in medio relinquitur, ut antè dictum.* 2. *Nulla conditio Messia hætenus impleta est, quare nondum Messias venit. Nam post multa secula demum fides ejus in univèrsum Mundum propagata est. Et tamen etiamnum hodiè multa sunt secula, & nullus consensus inter ejus seculatores. Neq; cessarunt hætenus bella, cades, direptiones in mundo, etiam inter ipsos ejus seculatores. Imò Turca religio longè amplius spacium in Mundo occupavit. Et quid novi attulit Iesu adventus in Mundum, aut quid rectificavit in ulla re que ante ipsum fuit?* 3. *Talmudista procul dubio nihil inseruerunt Talmudo, quod sibi contradiceret. Contradiceret autem hoc ipsis, si juxta tuum sensum intelligeretur.* 4. *Sed hic est verus sensus. Duo termini sunt præfixi adventui Messia: Vnus ex parte Dei promittentis, alter ex parte dignitatis seu meriti Iudeorum. Ex parte Dei promittentis adventus habet tempus suum: Ex parte meriti Iudeorum accelerari potest. Jam dictum Elia de neutro termino in specie agit, sed in genere definit intervallum intra quod advenire debeat. Eventus autem docuit, quòd non fuerit acceleratus, obstantibus sc. nostris peccatis.* 5. *Denique magna est stultitia, confirmationem religionis querere ex eo, qui illam planè negat & oppugnat. Constat autem, Talmudistas negare religionem & fidem Iesu.* 5. Postremo

mira-

mirabilem quandam interpretationem offert Rabbi iste. Nempe hoc voluisse Eliam, juxta mysteria Legis debere 2000. Inani, ut prepararetur semen Abrahamæ ad accipiendum Legem. Deinde ipsi exercitio Legis, itidem 2000. Post hos conveniens esse ut veniat. Messias, cujus tempore etiam per annos 2000. verum complementum Legis & arcana legis exhiberentur. Cùm autem Talmudista ille videret magnam improbitatem Judæorum, & idè desperaret de eventu, adiecit, propter peccata nostra arcana legis nondum revelata esse. Non igitur agit de adventu Messie neque de eo sollicitus est, sed tantum quia Legis complementum & mystica explicatio à Messia dependet, idè mentionem facit quasi per accidens Messie. Atque hic (inquit liber Schebet Jehuda) reliquit Hieronymus præsens argumentum, & ad aliud progressus est.

3. Hæc ex dicto Hebraico libro transferre volui, ut perspicuum fieret, quot modis Rabbinus evidens hoc Talmudicum Testimonium eludant. Quis autem credat, doctum illum Hieronymum ad nugas Rabbinicas ita obmutuisse, ut cogeret ad aliud argumentum progredi? Igitur, quod ipsi omiserunt, nos adjiciemus ad Hieronymi responsiones. 1. Ineptum est postulatum, prius debere examinari conditiones adventus Messie. Nam Hieronymus promiserat se ex libris Judæorum id demonstrare velle, quid ergò tum opus erat conditionibus in Scriptura assignatis? Quod autem nugatur de substantia & Accidente, contra eos facit. Nam conditiones Adventui additæ, sunt Accidentes circumstantiæ, & proinde de iis posterius agendum. 2. Quod obtendunt, ambiguum esse, num addita illa verba de Judæorum peccatis sint Talmudistarum, an verò Eliæ, satis refutatur ab Hieronymo ex distantia temporis, uti postea ipse Rabbinus agnoscere cogitur. Neque obstat omisso nominis. Hoc enim non perpetuum esse, ut
nomen

nomen semper præfigatur, docet alius locus in *Talmud lib. Aboda Zara cap. liphne edehen*, ubi similiter hæc traditio recensetur, sed postrema illa verba longè aliter sonant, & manifestè ostendunt, glossam alicujus Rabbini esse, hoc modo: *propter peccata nostra quæ multa sũt, exierũt ex eis anni 714.* Adde quòd diversitas styli idem arguit. Verba n. Eliæ sunt *Chaldaica*, verba verò postrema sunt *Hebraica*. Quod obtendunt, incertum esse num Elias Propheta autor sit, an alius, nihil illos sublevat. Cùm enim Talmud receperint, non possunt ejus autoritatem rejicere: in primis, quia nemo alius legitur huic traditioni contradixisse, aut eam in dubium vocasse. Quod amplius contendit, siue initio siue fine bis mille annorum veniat, perinde esse, verissimè refutavit Hieronymus, pugnare ostendens cum ipsis verbis. Et impudens est Rabbi, ajens argumentum Hieronymi non cogere. Nam qui dicit, dies Messiaë futuros esse bis mille annos, ille certe extensivè loquitur de duratione. Quod clarè patet è præcedentibus. Sicut enim bis mille annos durabat *Inane*, & bis mille annos durabat *Lex*, sic certè necesse est & bis mille annos durare *dies Messiaë*. Si autem in fine demum veniat Messias, utique anni præcedentes adventum ejus, non sunt dies Messiaë, sed sunt anni Legis, & sic violatur vaticinium, quod tantùm bis mille annos Legi assignavit.

4. Quòd porro multas condiciones adducunt, quæ nondum impletæ sint, est inanis *ἀδολογία*, quæ ad hoc argumentum nihil pertinet. Ad propagationem doctrinæ Evangelicæ seram, supra responsum est. Et verò statim ab ascensione Christi in universum Mundum brevi tempore promulgatum Evangelium fuit, licet successivè; & ab eo tempore Christus regnum suum tum in Ecclesia gratiosè tum alias potenter, utrobique; vero modo non mūdano, sed cœlesti,

Iesti, administravit, ut supra è propriis suis Doctoribus Judæos convicimus. Sectas quod attinet, & dissensiones, Judæi non intelligunt Prophetas. Quando enim ii de concordia & unitate fidei loquuntur, nequaquam hoc volunt, quòd omnes omninò homines Evangelium & Messiaè doctrinam recepturi sint: (Nam supra hoc quoque tam ex S. Scripturis quàm ex Hebræorum scriptis refutavimus) sed respiciunt ad statum Veteris Testamenti, ubi soli Judæi habebant veram doctrinam cœlestē, exclusis Gentilibus: Quia igitur Messias promiscuè ad suum regnum vocaturus erat & gentiles & Judæos in universo mundo, hinc novam & universalem istam promulgationem doctrinæ de beneficiis Messiaè omnibus ex æquo offerendis, Prophetæ amabilibus phrasibus concordiaè & unitatis fidei & nominis divini, describunt. Atque hoc potiùs confirmat nostrum Argumentum, à cessatione idololatriæ Ethnicæ desumptum. Quia enim ad doctrinam Christi passim in toto Mundo Gentiles se convertebant, abjecta idololatriâ, & eandem fidem cum credentibus Judæis amplectebantur, certissimum hoc *veritas* est, quòd Christi nostri doctrina sit veri Messiaè doctrina. Apostasia verò multorum hominum à doctrina Evangelica, in ipsis libris Evangelicis palam est prædicta. Tandem, quod sarcasticè annectitur, quid novi attulit Messias vester in Mundum? Remittimus nebulones ad suam *Rambam*, unde discant, *tempore Messiaè nihil debuisse planè innovari aut immutari in statu Mundi sc. æterni, exceptis solis particularibus miraculis*, vide elegantem istius Rabbini dissertationem *lib. More Nebuchim part. 2. cap. 29.* Item allegatur eadem sententia ex ejus *Hilcoth super Iudic.* Quæ sufficere potest ad retundendam improbitatem Judæorum.

8. Porrò quod ajunt, stultum esse petere confirma-

H

tionem

tionem religionis ab eo qui neget religionem, planè produnt stultitiam suam. Nam ipsimet hoc faciunt sæpissimè, ut quando ajunt, ipsum Christum testatum esse se non abolere legem, sed complere, ut hinc probent, legem in omnibus partibus duraturam perpetuò, & ejusmodi multa alia. Si a. nesciunt à testimonio adversarii peti argumenta firmissima, (rectè scilicet applicato) multò etiam sunt stultiores.

9. Idem responsum habeant, quando dicunt: Talmudistæ hoc non inferuissent Talmudo, si intellexissent sibi adversari. Quis enim nescit, mendacem hominem sæpe se prodere proprio iudicio, veluti lorice? & imprudenter fateri interdù veritatè, quam dissimulare volebat?

10. De duobus terminis adventus Messix quod blaterant, contra ipsos facit. Nam ex parte Dei promittentis terminus necessariò est iste, qui à Deo in verbo fuit constitutus. Quem enim alium somniare possunt? At unde ille nisi è scripturis Prophetarum erui potest aut debet? Quare nos urgemus illum terminum à Deo constitutum, qui juramento divino munitus fallere utique non potest, ut ipsi Judæi hic fatentur. Atqui idem ille est, quem nos probavimus è *Mose*, è *Psalmis*, è *Micha*, ex *Haggæo*, è *Daniele*, è *Zacharia*, è *Ieremia*, ante 1500 annos effluxisse. Ergò ex confessione Judæorum propria, Messiam venisse necessè est.

11. Quod allinunt de indefinito dicto Eliæ, antea ex tenore ipsorum verborum refutatum est. Et insulse admodum Rabbi tandem negat agi de adventu Messix, nisi occasionaliter. Primò, impudenter contradicit claris verbis: Duo millia dies Messix. Deinde, sive occasionaliter sive ex professo, mentio adventus Messix fiat, cogitur agnoscere nihilominùs, elapsis duobus millibus legis, residuos

fiduos bis mille deberi regno Messia, qui legis perfectio futurus sit (sic enim verba in Hebræo sonant) & arcana legis expositurus. Quid igitur lucratus est prolixa sua *ad-*
legia? Certè non merentur tales nugæ, ut preciosum tempus in illis consumatur. Devorandum tamen fuit hoc tædium propter eos, qui cum Judæis cupiunt conferre sermones, ne planè imparati incidant in illorū exceptiones.

EXCEPTIO AD TESTIMONIUM TAL-
midicum de dominio Romanorum
nonimestri.

12. Quàm bene hæc traditio cum veritate historiae per omnia conveniat, jam non laboramus, sed sufficit ex ea probari, Messiam venisse. Et confirmatur inde, quia in *Talmud* extat, ante *Excidium Templi* Messiam natum esse, *vi hujus dicti prophetici, Mich. 5. v. 3. Iuxta tempus parturientis tradet eos, & Esaiæ 66. Antequàm parturiens pariat, peperit mascululum.* Hinc enim concludunt *Talmudistæ*, 1. priusquàm Messias veniat, novem mensibus oportere Israelitas esse in servitute postremi vastatoris, id est Romanorum, exponente R. Salomone: 2. Antequàm destructa sint Hierosolyma, natum esse Messiam. Excipiunt Rabbini in eod. l. *Schebet Iehuda. 1. Nativitatem intelligi metaphorice de cogitatione, quam Deus conceperit de mittendo quondam Messia. 2. Et si concedant natum tium fuisse, tamen nihil prohibere, quin sit habiturus in Paradiso apud Henoch & Eliam, suo tempore venturus.* Respond. Ad posterius supra append. 1. responsum fuit. Ad prius: Ridere potius convenit exceptiones tam stolidas, quàm operam iis impendere: Messias natus est tempore Excidii Hierosolymitani, id est,

H 2 cogi-

cogitationem Dei subit, in mentem venit Deo. Apage infan-
sanas istas insanias, quæ mera sunt ludibria Satanæ, & irri-
siones Diabolicæ, cum ipsa traditio circumstantias nati
infantis luculenter describat, uti suprâ Mich. 5. vidimus.

EXCEPTIONES AD LOCA DE VIRGINI-
tate matris Messia.

Esaia VII. de voce

הַמָּוֶה

13. Magnopere offendit Judæos, quod ex hoc loco
probamus virginitatem matris Messia, & duo potissimum
excipiunt. 1. vocem: הַמָּוֶה propriè significare juvenulam, sive
virgo sit, sive maritata, aut etiam suprata. 2. Prophetam lo-
qui de conjuge sua & filio sibi nascituro. Fuere quidem nonnul-
li, qui de filio Achazi, nempe Hiskia, intelligerent, sed eos
rectè rejicit R. Salomon & Abraham Abenezra. Antequàm
argumenta Judæorum proponamus, confirmabimus no-
stram sententiam, quòd vox *Almah* propriè virginem ju-
venculam intactam significet. Unde sponte consequer-
tur, talem nullius hominis matrem esse posse nisi Messia;
Adjungemus etiam in specie argumenta, probantia eam
esse matrem Messia.

14. *Argumentum 1. Etymologicum.* Nomen hoc est
à radice מוּוֹה occultavit, ut ipse R. David Kimchi in lib. *Radi-
cum* fatetur. At quæ alia ratio derivationis esse potest, nisi
quia occultata sit à consuetudine maritali & conjugali,
Domi semper inclusa & custodita? Hoc & Hieronymus re-
ctè urget in *Comment. Esaia*. Et confirmatur more apud an-
tiquos recepto, ut virgines domi asservarentur & diligen-
tissimè custodirentur. Vide 2. *Maccab. 3. v. 19.* & 3. *Maccab.*
item

item *Iosippum de Maccab. cap. 18.* Sic apud *Hesiod.* legitur, *lib. 2. Æg.* de nondum desponsata virgine.

Ἡτε δὲ μὲν ἐν τοῖς ἐφίλοις ἀφροδίτης μίμνει, οὕτω ἔργ' εἰδὺς αὐτὴν
ἄφροδίτης.

15. *Argum. II.* Quatuor omninò apud Hebræos sunt vocabula, quæ puellam significant, בתולה נערה ילדה עלמה: Jam constat, priora duo tantum respicere ætatem, & significare puellam, sive sit virgo sive minùs, ut videre est *Genes. 34. v. 2. 3. 4.* in utroque; hoc tamen discrimine, ut נערה etiam adultioribus conveniat, ילדה non item. Est & hoc extra controversiam, nomen בתולה significare Virginem puram, sive ea juvenis sit sive vetula. Restat ergò, cum aliquod discrimen esse oporteat vocum, עלמה simul juvenculam significare, & (è radicis significatione) virginem. Ita duo priora respiciunt ætatem tantum: tertium, qualitatem seu virginitatem tantum; ultimum verò utrunq. simul comprehendit. Quid? quòd *Rabbi Salomon in Gen. 24.* affirmat, בתולה etiam corruptam esse posse, sc. modo præternaturali. Igitur omninò danda est aliqua vox Hebræa, quæ castam & intactam planè virginem significet. Atqui alia ne cogitari quidem potest, quàm עלמה:

16. *Argumentum III.* In nullo loco Scripturæ aliter significat, quàm puram virginem. Nam septies tantum reperitur in universa scriptura, & ter cum He demonstrativo; *Gen. 24. vers. 43. Exod. 2. v. 8. Cant. 1. v. 3. & cap. 6. v. 7. P. Sal. 68. v. 26.* in his locis Judæi fatentur significari virginem. *Proverb. 30. v. 19. Esaiæ 7. v. 14.* ubi negant. De loco *Proverb. 30.* agemus in argumentorum Judaicorum refutatione. Bis usurpatur pro instrumento Musico, quæ significatio huc non pertinet.

17. *Argumentum IV.* Etiam masculinum עלם puer, nupiam de marito legitur, sed de experte vitæ conjugalis, ut *1. Sam. 17. v. 56. & 1. Cor. 20. v. 22.*

18. *Argumentum V.* Debit hoc esse peculiare signū
divinum, ut apparatus verborum ostēdit. At uxorem ma-
ritatam esse pręgnantem, non est signum peculiare, quia
non est insolitum. Quid enim novi est, juvenculam mari-
tatam ferre uterum? An non hic est communis Naturę
ordo? E. hęc non potest denotari uxor juvęcula maritata.

19. *Argumentum VI.* Rabbi Salomo in *Cantic. v. 8.* fate-
tur, *וירגל* significare *וירגל* virgines, quia per hanc vo-
cem, alteram interpretatur.

20. *Argumentum VII.* à consensu interpretū. Gręci
LXX reddiderunt *παρθένον*. Sic & *Matth. c. 1.* allegavit. Et
Syrus ibidem habet *ܩܘܪܝܢܐ* Testatur etiam Hieronymus, in
lingua Punica (quę Hebraica est, ut *Ioseph. Scalig.* ostendit
multis documentis, & *Hieronym.* quoque ibidem testatur)
Alma significare virginem.

Nunc ad Argumenta Iudęorum.

21. *Primò*, valdè gloriatur in loco *Prover. 30. v. 19.* ubi
vox *עלמה* additur viro, & *vers. sequenti* agitur de adultera. Er-
gò, inquit, *עלמה* potest esse adultera, ac proinde non virgo.
Resp. Est elenchus consequentis. Ceddò Judęe, quę sequi-
tur: Vir insidiatur *Almę*, Ergò *Alma* est adultera & scor-
ratam? Quòd si statim essent adulterę omnes quibus insi-
dię parantur, næ exoptata res hæc foret impuris scortato-
ribus, honestis autem & castis matronis ac virginibus fu-
nestum decretum! Imò contrarium probabilius sequi-
tur. Vir insidiatur *Almę*, Ergò haud dubiè est virgo, quia
virgines magis obnoxie sunt insidiis quàm maritatę.
Quòd si insidijs se capi *Alma* patiat, neque tueatur pu-
dicitiam, tum sanè *Alma* non ampliùs manet, licet *Alma*
anteà fuerit.

22. At enim verò, inquit Judęi, *versu sequente*
explica-

explicatur hæc Alma, quòd sit מלמה אשה mulier adultera. Resp. Versus sequens procedit ex argumento Parium, & describit Mulierem fornicatricem, sicut præcedens versus descriperat Virum libidinosum fornicatorem. Nihil igitur hic versus 20. ad Almah. Hoc scilicet vult: Eandem esse rationem mulieris adulteræ ad juvenem, quæ sit viri adulteri insidiatoris ad virginem; veluti Potipharis uxoris adulteræ ad castum Josephum: Et æquè difficile esse, vias & modos & consilia omniaque gesta ejus deprehendere aut explorare.

23. Lutherus ita respondet: Esto, agat ibi Salomo de scorto, quæ se gerit pro virgine, Alma, ut nemo sciat eam esse scortum, sed omnes pro virgine habeant; quid lucrantur inde Judæi? Hoc scilicet, quòd nomen Almah, talem juvenulam significet, quam omnes pro virgine habeant, quæque virgineum sertum atque nomen gerat, seseque pro virgine venditet, licet non sit. Hic certè abusus nominis, significationem ejus veram ac genuinam non tollit, ut omnes sani intelligunt.

24. Non jam afferam memorabilem explicationem vetusti Hebræi Rabbenu Haccadosch, qui hæc omnia de Messia in virgine concipiendo, exponit, Mulierem verò adulteram de apostatrice Synagoga Judæorum. Vide Galat. lib. 7. cap. 15. Verùm ille liber, (dignus diligentiori asservatione) apud Judæos hodiè reperiri non potest.

25. Secundo Judæi sic arguunt: Propheta de uxore sua loquitur, Ergo non de matre Messia. Respond. 1. Quomodo verò has nugas probant? Contrà 1. Propheta Esaias habebat illo tempore filium ejus ætatis, ut posset esse patris collega, Esaiæ 7. vers. 3. Quomodo ergò habebat uxorem!

uxorem juvenulam? 2. Filius hujus Almæ Immanuel, est Dominus terræ. *Esaia 8. v. 8.* At filius Esaia non fuit Dominus terræ: Ergò non de filio Esaia, & proinde nec de Esaia uxore, agitur.

26. Verùm instant, *cap. 8. v. 3. lique, quòd uxor Prophetæ intelligatur.* Resp. Phrasis illa *ואקרב אל הנביא* Et accessi ad prophetissam, hîc significat simplicem accessum, quia Prophetæ secum adduxit homines sanctos ut essent rei gerendæ testes. Et cùm neuter ex illis tempore Esaia vixerit, (Nam Urias vixit annis 100. post. *Jerem. 26. v. 20.* neque enim Uriam superstitiosum illum 2. *Reg. 16. v. 10.* hîc intelligi credendum est, sed potiùs ille Pontifex fuisse videtur, qui apud Josephum memoratur *lib. 10. c. 11. Zacharias autem Barachia filius, sive is Jodæ filius sit, 2. Paral. 24. v. 20.* centum annis anteceffit; sive Zacharias vaticinatus post captivitatem Babylonicam, annis demùm 300. post vixit) consequens est, hæc contigisse in visione, & de prævisa nativitate intelligenda esse, non *historicè* sed *propheticè*. Ac ne quis obtendat, nomina testiù aliis tum viventibus communia fuisse, refutabimus hoc è propriis Judæorum libris, ac postea solidè probabimus, de Messia esse intelligenda, ac proinde etiam de ejus matre, non autem de uxore Prophetæ, nec de ejusdem filio.

27. Primò in *Talmud lib. Maccoth cap. ult.* expressè Urias in Esaia c. 8. memoratus, dicitur esse Urias ille, cujus *Jer. 26.* mentio fit; & Zacharias Esaia 8. dicitur esse Zacharias ille, qui in Templo secundo prophetavit. Huic testimonio Talmudico Judæi contradicere non possunt. Accedit interpretatio *R. Davidis Kimchi, & R. Salomonis sup. Es. 8.* qui eodem planè modo exponunt. Ergò necesse est, fateri, contigisse illum accessum in visione, cùm testes adhibiti nõndum in rerum natura fuerint. Non igitur de filio & uxore Esaia.

28. Nunc

28: Nunc ostendemus, cap. 8. de Messia intelligendum esse. I. *ex nomine Immanuel*, qui dicitur esse filius Almæ, & Dominus terræ v. 8. qui possit irrita facere consilia hostilium populorum, quantumvis longè absentium, & dissipare machinationes bellicas eorundem v. 10, unde & cognominatur *velox prador*, & *Festinus triumphator*, v. 3. Hæc profectò non solùm arguunt καὶ ἀναίρεσις, non competere filio Esaiæ, sed etiam Ἐβραϊστικῶς demonstrant, non posse nisi de Messia salvatore, eoque vero Deo intelligi. Nam hoc evincit ἀπολογία v. 10. בִּי עֲמַנּוּ אֱלֹהִים, *Quia Immanuel*, id est, *quia nobiscum est Deus*. Idem autem filius Immanuel describitur cap. 8. qui & cap. 7. ut fatetur *R. Salomo* & cœteri Judæi, quia alioquin sibi contradicerent, & suum proprium argumentum negarent. II. *Ex cohærentia cap. 9.* quod de Messia agere, licet nonnulli Rabbini negent, tamen ex authentico suo *Targum* convincuntur, aliisque veterum Hebræorum testimoniis, quæ aliàs adduximus; & ex ipsis attributis, v. 6. 7. Hinc argumentum: Idem describitur *Esaia 9.* qui cap. 8. & 7. Atqui *Esaia 9.* describitur Messias, *Ergò* & *Esaia 8. & 7.* Messias describitur. Majorem propositionem concedunt ipsimet Rabbini, ut ex commentariis tam *R. Salomonis* quàm *R. Abraham Abenezra*, videre est. Minorem ii quidem negant, verùm illam jam ex *Targum* firmavimus, & ex v. 6. 7. quos ambos certè nunquam, sive de *Hiskia*, sive de alio ψιλῶ ἀνθρώπῳ, verificare poterunt. III. Quia in Hebræo est articulus demonstrativus: ἡ ἡβִיָּה *illam Prophetissam*, cujus scilicet mentio in antecedentibus facta fuerat, ideò amplius evincitur, non intelligi uxorem Prophetæ. Nam nullà mentio facta est, nisi הַעֲלָמָה cap. 7. Quare cùm hæc Prophetissa sit mater Messia, sequitur illam *Almam* matrem Messia esse, & sic non uxorem Prophetæ.

I

Tertiò

29. Tertiò obijciunt. *Si he demonstrativum emphaticè respicit ad aliquid notum, Ergò necesse est, ut tempore Esaiæ etiam vox מְהַרְהָרָה Iudæis jam tum nota fuerit. At quomodo illi scire potuerunt, matrem Messix fore virginem?* Resp. Emphasis $\tau\theta$ He demonstrativi in voce *Alma*, pro nobis facit. Nam peculiarem ^{deivæ} *Civ* importat in denotanda certa aliqua muliere virgine, unde & particula *Ecce* nō temerè addita est, & denique magnificentia promissionis docet, non de vulgari aliqua re agi, sed de tali, cujus omnium interesset. Sciebant autem Judæi, magnificas promissiones Prophetarum ad regnum Messix pertinere. Deinde, promissio de nativitate Messix ejusque modo, non una vice à Deo revelata fuit in Testamento V. Sed subinde clariùs atque clariùs. In Paradiso simpliciter Mulier designatur. *Gen. 2. v. 15.* Postea *Levit. 12. v. 3.* innuitur, fore aliquando, ut mulier pariat absque susceptione seminis. Demum Esaias clarè exprimit vocem *Alma*; Ut jam non afferam, quod Galatinus à *Rabbenu haccadosch*, probat, Salomonem quoque *Prov. 30.* hujus rei mentionem fecisse.

30. Quartò obrendunt, *nostrum Messiam non nominatum fuisse Immanuel, sed Iesum.* Resp. Et quot quæso nomina habiturus erat Messias, si omnia illa quæ in Scripturis ei tribuuntur, habere debebat? Distinguant inepti homines inter Nomina *natura*, *officii*, & *impositionis*. Scriptura multa nomina *Naturæ* & *officii* Messix tribuit, quæ nō sunt protinus, *Impositionis*. Illud enim unum est, nempe *Iesus*, reservatum revelationi N. Testamenti: licet non nesciam, quosdam illud etiam ex veteri Testamento Cabalisticè rimari. Tantum verò abest, ut *Immanuel* & *Iesus* cæteraque Messix nomina inter se pugnent, aut unum alterum excludat, ut potiùs illud sit hujus fundamentum & causa, adeoque in nomine Jesu omnia reliqua

qua summatim comprehendantur. Qui enim est Jesus saluator hominum peccatorum, cum certè & ^{Ἰησοῦς} Deum, & ^{ὁμοῦς} nobis esse oportet, & omnibus instructum, quæ in cæteris Nominibus continentur. Hoc significat Petrus Act. 4. v. 10.

31. *Quintò* cum urgentur, ut edisserant, quale signum sit, si juvencula conjux pariat, respondent, *hoc esse, quod non foemellam sed masculum editura sit.* At ò frivolum signum! Irâne Propheta tam splendidis & magnificis verbis, tamque pomposo vaticinii illustris apparatu, & exhortatione ad universam domum Davidis ad audiendum ipsius Dei signum, nihil aliud hiantes docere voluerit, quàm, suam uxorem juvenculam parituram esse masculum, non foemellam. Increpet vos Deus, nebulones, ut illudere non veremini Deo & hominibus! Hoc cinc tantopere commendatum signum sit, dignoscere an soboles mascula futura sit an foemella, cum id Medici ac Physici, imò muliercula etiam plebejæ, non difficulter conjicere possint? Neque signum hoc tantum in filio nascituro, sed paritione in ipsa quoque Alma concipiente à Propheeta vel potius Deo constituitur. Sed enim indigni sunt canes isti ulteriori responsione.

32. Nam alterum, quod in abscondito quodam libro habent, *signum esse, quòd puella nondum matura viro, conceperit & pepererit*; insulsius etiam est priori. Etenim si illam jam antè in uxorem duxerat Propheta, quomodo nondum erat matura viro? Et, si nondum erat matura viro, quomodo non erat virgo? quod antè negabant, agentes, intelligi hîc juvenculam uxorem devirginatam. Ita infani homines nesciunt quid dicant, & seipfos mendacii coarguunt.

33. *Denique* sic arguantur: *Signum hoc esse debuit*

I 2

Achaz.

*Achazo liberationis ab hostibus presentibus. Atqui noster Messias annis amplius 700. post, natus fuit. Quare non potest natiuitas Messia esse signum Achazo datum. Respond. 1. Signum hoc datum est non Achazo, sed domui David, quæ duravit usque ad nativitatem nostri Messia. 2. Signa sunt duplicia, $\alpha\epsilon\gamma\gamma\omega\sigma\iota\upsilon\alpha$ & $\delta\upsilon\alpha\mu\upsilon\eta\sigma\iota\upsilon\alpha$, vel, ut alii eodem sensu ajunt, $\alpha\epsilon\gamma\gamma\epsilon\mu\upsilon\alpha$ & $\epsilon\pi\iota\mu\upsilon\alpha$, *Antecedentia & consequentia, vel prænunciativa & rememorativa.* Prognostica seu prænunciativa, respectu eventus futuri, cuiusmodi fuit vellus Gideonis, *Iud. 6.* Memorativa vel consequentia, respectu præteriti. Quale erat signum Mosi datum, *Exod. 3. v. 12. Hoc habebis signum, cum eduxeris populum meum de Ægypto, immolabis in monte hoc.* Tale erat signum Ezechia datum de liberatione à Senacherib, *Esaia 37. v. 30. Hoc erit tibi signum: Comede hoc anno, quæ spontè nascuntur, & anno secundo, quæ repullulant, tertio demum anno seminate & metite &c.* Tale est & *Iudic. 13. v. 23.* item quæ præsens hoc, de quo agimus.*

EXCEPTIO AD LOCUM IEREM.

31. v. 22. *Famina circundabit Virum.*

34. Primò excipiunt, vocem Hebræam זָקָה semper significare *Maritatam*, idè irritent nos, quòd de *virgine* interpretemur, idquæ ex Etymologiâ vocis probare volunt. Resp. Hoc est mendacium crassissimum. Nam nomē זָקָה est nomen *Sexus, non status.* Id manifestum est ex omnibus ferè locis, quibus usurpatur, nam opponitur nomini זָכָר id est, *Masculus.* Masculus autem est nomen *Sexus*, ut constat, absque respectu ad conjugium. Sic *Gen. 1. v. 27. Masculum & feminam creavit eos. item Gen. 5. v. 2. cap. 6. v. 16. cap. 7. v. 3. 9. 16. Levit. 3. v. 1. &c.* Et quid respondebunt obsecrò

secrò ad locum *Levit. 12. v. 7.* *Ista est lex mulieris parientis masculum aut feminam לַיִבְרָה לְאִשָּׁה*: Itane Judaicæ mulieres parere possunt infantes, quæ ipso actu usum habeant conjugii?

35. Secundò ajunt, *totum hunc locum agere de populo Israel, penitentiam acturo, qui comparetur mulieri revertenti ad maritum suum, id quod sit contra consuetudinem. Nam sicut res perditæ nõ revertitur ad dominũ, sed dominus potius solet inquire. re rem perditam, ita non moris est, ut famina, quæ est costa perditæ de costis viri, requirat virum, sed viri potius requirunt mulieres & ad eas redeunt. Idq; ajunt jam diu captum esse impleri in Exilio, juxta Esaiã 4. v. 1. quia scilicet multæ viduæ factæ fuerint, & hoc esse indicium implendi vaticiniũ Jeremia, quod penitentiam agentes Judæi redimendi sint ab exilio suo.*

36. Resp. Suaves nugæ! Anne novum est, quòd Israelitæ à Deo diversi se per pœnitentiam ad eum converterunt? Quoties illud vel in solo libro *Judicum* contrigisse memoratur? Quare in Pœnitentia Judæorum hanc novitatem super terra creandam collocare, ineptum est. Præterea aliud est, *Reverti ad virum*, aliud *circumdare virum*, Propheta hoc v. 22. de circumdatione loquitur, eamque pro argumento persuasionis adhibet, cur Israelitæ reverti per pœnitentiam debeant; hoc modo: *Revertere virgo Israel; Quia novum ego creo super terram, dum foemella circumdabit virum.* Cum igitur hoc sit argumentum probationis, utique non potest esse idem cum Quæstione. Quoniam verò ipsi Judæi fatentur, agi hîc de adventu Messîæ, necesse est, ut novitatem hanc in Messia quoque statuunt, in re quadam antehac planè inaudita. Quæ alia esse non potest, quàm conceptio Messîæ supernaturalis in utero virginis. Atque hic habemus testem inter ipsos Hebræos veteres SR!

*Mosen Hadarysan, super Gen. 41. expressè hæc verba de Messia
nativitate exponentem.*

37. Sunt etiam inter Judæos, qui complementum
hujus vaticinii eò referunt, *quando sponsa Judaica tenetur
ter circumire in die nuptiarum sponsum suum*, quas ineptias
quis non rideat? Scilicet dignum erat, quod tanquam no-
vum miraculum, in orbe inauditum, à Deo per Prophe-
tam promulgaretur; sponfas Judaicas in die nuptiarum
ter circuituras sponso suos! Quæ insaniâ quæ major ex-
cogitari potest?

EXCEPTIONES AD LOCA DE PASSIO-

ne, crucifixione & morte Messia; Esaia 53.

Psal. 22, Zach. 12.

38. Ad locum *Esaia 53.* impudentissimè respon-
dent recentiores Judæi, non ibi de Messia sermonem esse,
sed de Judæis ipsis, qui inter gentes hoc modo exagitandi
excrucciandi & persequendi sint. Et quidem audent nebu-
lones affirmare, se propter Ethnicorum & Christianorum
peccata hoc modo affligi. Hanc expositionem didicerunt
à *R. Salomone*, cum ante ipsum Judæi hoc caput de Messia
filio Joseph intelligerent, de qua distinctione in sequen-
tibus agemus.

39. Verùm ante omnia hîc Judæis inculcanda &
ad nauseam usque occinenda est *Paraphrasis Chaldaica Io-
natha*, quæ disertè totum caput de Messia exponit: licet in
nonnullis versibus paululum à vero sensu deflectat. Ab
hac si recedere velint: identidem stimulandi sunt ut invi-
ti, nolint velint, rudant grunniant, cogantur audire Tar-
gum Chaldaicum, *Esa. 52. v. 13. הוּא יִצְלַח עִבְדִּי מִשִּׁיחָא. Ecce pro-
sperabitur servus meus Messias.* Nec curandum hic est, si for-
tè periculum sit, ne disrumpantur, quia cum tanta nau-
sea

sea audiunt quod sibi adversari intelligunt præsertim in hoc capite. Hoc enim ipsis valde utile est. Novi ego inter Judæos, qui hoc solo fermè loco Esaiæ permoti fuerunt, ut Christianismo favere cœperint.

40. Deinde Paraphrasi Chaldaicæ adjungendus est consensus perpetuus omnium veterum Hebræorum, qui caput hoc de Messia ejusque tormentis intellexerunt. Testimonia, Elencho 1. num. 43. & Elencho 4. n. 2. diligenter collegimus.

41. Denique ἐπέλεγχῶ institutus est ex ipsis Prophetæ verbis. 1. *Ex vers. 5. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras &c.* Unde sequeretur, Ethnicos hæc verba loqui de populo Judaico, & ejus causâ illorum peccata expiari. Quo quidem modo illi exponunt. Verùm hoc falsissimum esse, vel ipsi docent, sibi turpiter contradicentes. Etenim credunt, Gentiles ob id acerbissimas pœnas subituros, quòd tantoperè Judæos afflixerint, sicut querulantur. Idque probant ex *Joel. 3. v. 2. 3. 4. 19.* Quomodo ergò hic dicunt, Gentiles ob pœnas Judæorum salvari, cum a libi dicant, ob easdem illos damnari? imò non dicant solum, sed & sperent, & incredibili vindictæ cupiditate expectent; quam etiam gestibus, exultando & manus complodendo, &c. (miseri homines) declarant, ut testantur Judæi conversi.

42. II. *Ex vers. 9.* Is hic describitur, qui non fecit iniquitatem & in cuius ore non est unquam inventus dolus. Obsecro te, quomodo comperit hoc in Judæos? Ut jam nihil dicam de usurariis furtis, proditiõibus, dolosis circumventionibus, fraudibus, superstitionibus, maledictionibus &c. quib. usq; ad ambas aures immersi sunt: quæro saltem cur nõ credant, Messiam venisse juxta vaticinia Prophetica? Respõdent, propter peccata sua multa & magna. Atq; hoc frequen-

quenter in ore habet, בעתותינו הרבים, *propter peccata nostra innumera*, patimur sc. hoc vel illud. Qui ergò, malum, nebulones audent, hunc locum ad se applicare?

43. III. *Ex vers. ult. Ipse pro peccatoribus exorabit.* Quid p'anne orant Judæi pro Ethnicis & Christianis, quos pro impiis & peccatoribus habent? Imò quotidie execratur, detestantur, & diris horrendis devovent eos, maledicunt iis & interitū omniaque mala diabolico planè odio imprecantur. Testes hujus rei evidentissimi sunt omnes, omnes inquam, Judæi conversi: imò libri precum, quos quotidie orando lectitant, abunde id demonstrant, licet diversis nominibus, quibus Christianos intelligunt, videntur alios populos, quibus cum illis nihil negotii est, designare.

44. *Locum Psal. 22. de Davide intelligunt.* Verùm præter testimonium Midras *Tillim. in h. Psal.* vel unicus *v. 17. 18. 19.* eos refutat. Ubinam enim David manibus ac pedibus transfossus est? Ubinam expansus ita, ut omnia ossa dinumerari potuerint? ubinam vestimenta ipsius divisa? Ubinam sortem jecerunt super ejus tunicam? Non habent illi, quod excipiant, nisi, si de Messia hæc sonent, quomodo Deus esse possit, qui à Deo se derelictum clamat, *vers. 3.* Resp. Responde tu ad argumentum, Judæe, sicut lex disputandi postulat, Tūm de cætero videbimus. Quòd si tu non capis aut intelligere vis, quomodo Messias, tam verus ab æterno Deus, quàm homo in tempore natus, in sua illa assumpta humanitate, tantos pro hominum peccatis cruciatus sustinere debuerit, non propterea David & Esaias mendaces fient, sed tu potius mendax blasphemator manebis.

45. Excipiunt etiam, in Hebræo non extare, *Foderunt manus meas & pedes meos. Sed, Sicut leo manus meas & pedes*

pedes meos, כַּאֲרִי, non כָּרִי Respondeo I. possem optimo jure respondere, vos falsasse Scripturam, idque possem probare ex vestris ipsorum Scriptoribus, è quibus veram scripturam restituerem. Nam non solum *Rab. Moses Hadarsan* (quem adhuc manu scriptum inter vos habetis, nec melatet, ubi exemplar extet:) expressè affirmat, *Scribas ita correxisse & mutasse in כַּאֲרִי* super Genes. 18. allegante *Galatino lib. 1. cap. 8.* Sed & *Masoreth*, quod vobis sacrosanctum est, in *Notis ad Num. 24.* affirmat, *פְּסַלְמוֹ 22. כַּאֲרִי* id est, *Scriptum esse Foderunt*, Et rursum in *Masora magna. lit. אר.* additur Observatio, in multis exemplaribus, *Explorata fidei, (מְרִיקִים)* inveniri scriptum כַּאֲרִי per *Vau* in fine. Ac talia exemplaria etiam inter Christianos fuerunt complura, ut videre est apud *Galat. & Iohan. Isacum contra Lindanum*, & adhuc extant hodiè. Vide *Vatabl. in Psalm. 22. Andrad. lib. 4. pro concil. Trident.* Hæc certè sufficerent ad probandum, genuinam scripturam esse per *Vau* & non per *Iod*. Ideoque jure possetis accusari falsati textus.

46. II. Verùm non utar rigore hoc, sed, quia scio, majores vestros religiosè asservasse S. Scripturam, saltem priscos illos, velut & *Philo* testatur apud *Euseb. lib. 8. de prep. Evang. c. 2.* admittā, illam correctionem scribarum, כַּאֲרִי חִקּוֹן סוּפְרִים, fuisse restitutionē veteris scripturæ in hac voce per *Jod*. Quomodo a. inde probabis, ò *Jude* perversa progenies, sensum non esse, *Foderunt*? Ego contrà firmissimè probabo, ut ut admittatur scriptura hujus vocis per *Iod*. כַּאֲרִי. Tamen sensum ejus (in *Psalm. 22. v. 17.*) non esse per *Iod*. ut *Judæi* volunt. Id duobus argumētis conficiam è *Masoreth* desumptis, 1. est in *Masora parva*, in notis *Chaldaicis* marginalibus ad *Psalm. 22.* ubi legitur, כַּאֲרִי לִישׁ שׁוֹיְתִי עַד בְּקַר, ubi legitur, כַּאֲרִי בַּקְרִי id est, *Hac vox כַּאֲרִי reperitur in universis Bibliis*

K.

עמק

cum hac punctatione, sed in diversa planè significatione, alterum quidem (Esaia 38. v. 13.) in versiculo, cuius initium, Clamavi usq; ad manè. Jam nemo nescit, Es. 38. v. 13. כָּאֲרִי signficare sicut leo. Ergò necesse est, ut aliam & ab ista planè diversam, significationem hic habeat. 2. ex Masora magna, in cuius initio omnes voces ordine alphabetico congestæ extant, quæ eadem planè punctatione, & tamen diversissima significatione ad aliam radicem spectante, in Bibliis reperiuntur. Inter hæc etiam duo recensentur, כָּאֲרִי Esa. 20. & Psalm. 22. pag. 3. Column. 2. Ergò ex traditione Masorethica, כָּאֲרִי Pl. 22. aliud significabit, quàm Esaia 38. Atque hoc insuper ipse textus evincit. Nam quid est obsecro, sicut leo manus meas & pedes meos? Ipsa res loquitur, deesse verbum, sine quo sententia est hiulca & manca.

47. Cùm igitur & textus cohærentia, & duplex Masorethicum testimonium doceat, aliam significationem hîc locum habere, quàm ordinaria vocis punctatio præ se ferat; quæritur, quænam ergò illa sit? Eam nobis ostendunt alia duo Masorethica testimonia, quæ suprà adduximus, affirmantia, cæteros libros exploratæ fidei legere כָּאֲרִי, quod certè nihil aliud significare potest, quàm Fodiunt. His accedit tertium testimonium, itidem apud Judæos authenticum, è Chaldaica Paraphrasi: quæ utramque scripturam conjungens, sic interpretatur, כָּאֲרִיָּא id est, Fodiunt sicut leo, manus meas & pedes meos. Manifestè igitur docet, alteram illam significationem, quam Masorethæ in hac voce prodiderunt, esse ex radice פָּרַח Fodit. Hanc Paraphrasin Chaldaicam si inspexisset R. Elias Levita, non fuisset miratus, cur Masorethæ aliam significationem notassent in voce כָּאֲרִי: At enim in lib. מסרת המסרת, se non posse assequi, cur diversam significationem ei assignaverint. Atqui præter duo antè allata Masoretharum testimonia, ex Tar-

gum

gum discere illam poterat. Denique, *quartum testimonium* suppeditant cæteræ versiones diversarum linguarum, quæ interpretantur *Foderunt*, ut *Æthiopica*, Galatin. lib. 8. cap. 17. *Græca* τῶν LXX. quæ habet ἄρυσαν, ab ἄρυσω, *fodio: Aquila*, ἄρυσαν, *confuderunt* (quia verbum כָּרַה interdum hoc sensu usurpatur:) Latina vetus, *Foderunt*. Ex quibus constat, si-ve, כָּרַה scribatur, sive כָּרַי, semper id intelligendum è radice כָּרַה, hoc sensu, *Foderunt*, in Psalm. 22. Et hæc fortassis causa fuit cur quidam libri vetusti כָּרַי legerint, ut retinerent verum sensum, cæteris verò relinquerent scripturam per Jod אֶרְסוּסָאָו. Quod & aliàs frequentissimè pro Vau positum reperitur.

48. Ad locum Zach. 12. excipiunt, *illum agere de Messia filio Joseph, non de filio David*. Quam inanem distinctionem elencho sequenti refellemus. Hic sufficit nobis, quod negare non possunt, mortem violentam competere in Messiam. Cur ergò tantopere fremunt adversus Messiam nostrum, quòd violentà morte occisus est? & cur ob id pro Messia illum agnoscere nolunt?

49. Atque hæ sunt potissimæ exceptiones Judæorum ad Argumenta nostra de Adventu Messia. Argumenta ipsorum, quæ ex Prophetis hinc inde corradunt, ut probent Messiam nondum venisse, una generali responsione solvuntur: Quòd vel agant de liberatione Exilii Babylonici, vel de regno Messia spirituali in Ecclesia, & spiritualibus beneficiis redemptionis & renovationis, in hac vita inchoandæ, in altera verò demum perficiendæ & plenè consummandæ. Quæ omnia Judæi, ut est carnalis populus, de carnalibus & corporalibus rebus intelligunt, contra multorum ex suis magistrorum monita, ut aliàs diximus.

COROL.

COROLLARI VICE ADDIMUS PROBLEMA
ta sequentia.

- I. Quid respondendum Iudais, si postulerint probari quòd Messias noster è familia Davidis fuerit, quandoquidè Evangelistæ solù genealogiam Iosephi describere videntur? R. Talmud expressè affirmat; Iesum fuisse pro sapia regia, קרוב למלכות & crucifixum in vespera Paschatos. lib. Sanhedr. cap. Nigmar. haddin. (edit. Veneta nam in Basileensi omissum est hoc propter adiunctas blasphemias) 2. Cùm divina promissio Davidem fallere nequeat, aut monstrant ipsi aliquem è regia familia, aut nostrum ex ea fuisse agnoscant?
- II. An Puncta in Hebrais Bibliis eiusdem vctustatis cum Literis? Argumenta Criticorum Hebraorum & Christianorum negantium, non certè sunt de nihilo. Ac Iesuite quidem eadem cupidè arripunt. At profectò nec ex altera parte desunt argumenta firma, agentium. Nos distinguendo tollere conabimur difficultatem.

Humanissimo & Doctissimo viro,
DN. BURCHARDO TRENTFVSIO S. P. P.

Mentitur, quisquis Christi sine honore parentem
Ecclesiis nostris haberi clamat.

Nam digno Domini matrem exornamus honore,
Deoque charam prædicamus virginem.

Sed tamen in nati solioque & honore locari
Desiderat nec ipsa, nec finit Deus.

Unicus humani est generis salvator Iesus,
Omnis spei & nostræ basis fiduciæ.

Quem Iudæorum reprobans infana cæterva
Pœnis averni tristibus se destinat.

Felix, qui Christum crucifixum novit amatque,
Crucique Christi subjicit crucem suam.

Huic vitam Christi mors reddet, cruxque coronam,
Victoriámque gloriosam vulnera.

Talia dum cathedra, Trentfusi, differis altâ,
Quæ Christiani sunt viri rectè facis.

Ora decet iuvenum Christum celebrare senumque,
Infantiumque corda & ora perpetim.

Τανώτερον καλῶς.

Balthasar Mentzerus.

FINIS.

APPENDIX IV. ET VLTIMA
ELENCHORUM JUDAICORUM

DE

*Argumentis Judæorum contra Messie
Adventum.*

Quam

PRÆSIDE

CHRISTOPHORO
HELVICO, SACRARUM LITERA-
RUM, ET HEBRÆÆ LINGUÆ PROFES-
sore publico:

Defendendam suscipit

GODOFREDUS STEPHANI Ottovillano-
Westriacus.

GIESSÆ,

Excudebat CASPARUS CHEMLINUS.

Anno cl^o l^o cXIII.

REVERENDO ET CLARISSIMO
VIRO,

*Dn. LAURENTIO STEPHANI,
Ecclesiarum in Illustri Comitatu Nassau-
Sarapontano Superattendenti vigilantif-
simo, Parenti suo perpetuò honorando.*

Disputationem hanc

dedicat

Respondens.

Appendix IV. *Et* ultima
ELENCHORUM JUDAICORUM.

De Argumentis Iudaicis.

I.

MULTA & varia afferre solent Judæi *et* alii, è quibus nondum completis colligunt, Messiam nondum venisse, ac proinde nostrum Jesum non fuisse verum Messiam. Quæ ut dexterius solvantur, opus habent generalibus nonnullis præmonitionibus, seu fontibus solutionum.

2. I. Prophetæ beneficia Messie cœlestia ac spiritualia describunt *et* adumbrant rebus corporalibus *et* mundanis. Proinde insulsum est, ex negatione rerum corporalium, argumentari contra adventum Messie *et* exhibitionem bonorum spiritualium. Quòd hoc verum sit, potest ostendi etiam ex ipsis sanioribus Hebræorum Magistris, qui asserunt, eos stultos esse, qui Prophetarum phrasas semper velint ad literam & non allegoricè intelligere. Vide *More Nebuchim part. 2. cap. 29.* Et *Kelajakar cap. 34.* ubi disertè docetur, Omnia quæ ad Messie officium spectant, cœlestia esse, *et* non corporalia.

3. II. Quandoquidem autem illa restitutionis *et* instaurationis humane naturæ beneficia, planè fidelibus applicabuntur in Vita altera seu Venturo seculo; idèò multa Prophetarum

varicinia intelligenda sunt *per inchoationem* de hac vita, *per complementum* verò de vita secutura.

4. III. Nam *duplex est adventus Messia*; unus in *humilitate*, in qua ipse vicima pro peccatis fieri debuit, & languores nostros portare, velut *Esaia* 53. *prædicatur*, & *Zach.* 9. v. 9. *Alter verò cum gloria & majestate*, in qua tanquam Dominus dominantium & Rex regum se toti Mundo exhibiturus est. *Dani.* 7. v. 14. Primo adventu regnum suum cœleste & spirituale absque splendore ullo instituit, in expiatione peccatorum per mortem, ac superatione hostium infernalium, Diaboli & æternæ mortis, *Hos.* 13. v. 14. atque promulgatione istius victoriæ per prædicationem Evangelii in universum Mundum, qua sibi Ecclesiam seu cives regni istius spiritualis, colligit, justitiam imputat, peccata remittit, & transformare ad imaginem pristinam incipit, quantum quidem in corpore mortali (seu ut Cabalistsæ loquuntur, materiali, *חמרי ושמאי*) fieri potest. Altero autem adventu non pauper & humilis, sed gloriosus in conspicuo splendore majestatis se conspiciendum præbebit, & regnum suum cœleste palam manifestabit, æterno jubilo fidelium, (qui plenè instaurabuntur deposita mortalitate, & transformabuntur in cœlestem gloriam & spiritualem conditionem, absque ullo fignamento malo seu concupiscentia, omnibus defectibus carentes, quæ appellatur *השלמות עולם* *perfectio & restauratio Mundi* à Cabalistsis.) *Esa.* 51. v. 11. æterno verò opprobrio incredulorum, *Dani.* 12. v. 2.

5. Hi duo adventus Messia etiam præcis Hebræis cogniti fuerunt. Sic enim legitur in lib. *Sabbath Talmudico*: *Dixit R. Samuel: Non interest inter seculum hoc, & inter dies Messia, nisi servitus regnorum tantum, sicut scriptum est Deut.* 15. v. 11. *Non deficiet pauper de medio terre. Et dixerunt ad R. Eliezer nonnulli: Quandoquidem homini arma sunt ornamento,*

cur ergò cessabunt in diebus Messie? Respondit eis, etiam in diebus Messie non cessabunt arma, sed cessabunt in FUTURO ADVENTU. Ex quibus perspicuum est, 1. etiam diebus Messie pauperes Judæos futuros fuisse juxta R. Samuelem, & regnum Messie in hoc seculo nequaquam constaturum fuisse in externa abundantia omnium rerum & splendore, ut Judæi hodierni somniant: Neq; etiam arma cessatura fuisse, verùm nõ minùs tempore Messie, quã antehac, bella & prælia futura fuisse. 2. Duplicem esse advētum Messie, unū de quo jam dictū; alterū, in quo omnia de pace æterna & gloriosa regni forma ac splendore prædicta, demum cõplementum sortitura sint. Ubi etiã nota, dies Messie nõ de seculo Venturo intelligendos esse, sed de præsentī.

6. Atq; hæc significantur etiam à Cabalisticis, quando distinguunt inter *seculum præsens* *היום הזה*, & *seculum Venturum*, *עולם הבא*. Quæcunq; n. magnificè & præclare de seculo vëturo disserunt, illa pleraq; omnia verissima sunt de Vita æterna in seculo futuro seu *in adventu secundo Messie*: non a. intelligenda sunt de *Adventu Messie primo*, nisi per inchoationē tantū, quæ fit modo spirituali & nõ corporali.

7. Porro Judæi nescientes hos distinctos adventus cõcordare, cõmentī sunt duos diversos Messias, unū appellātes *filium Joseph*, seu filium Ephraim, alterū *filium Davidis*: & quæcunq; humilia de Messia in Prophetis invenerunt, attribuerunt filio Joseph, quæ v. augusta & sublimia, filio David. In quo delirio etiam nū pervicacissimè persistunt, ut videre est *in lib. Abcath Rochel. part. 1.* Operā igitur hanc eis dieabimus, ut solidis argumentis demõstremus, Messiam filium Joseph, quem appellant, planè eundem esse cum Messia filio David, seu, unum & eundem esse, de quo tam diversa prædicentur, ac proinde de duobus modis adventus intelligenda esse, non de duabus personis.

ARGVMENTA CONTRA DVPLICEM

Judaorum Messiam.

8. I. Is qui dominaturus est à mari ad mare, & à fluvio usque ad fines terræ, *Psal. 2. v. 8. 9. & 72. v. 8. 9. 10. 11.* est Messias filius David. Sic enim Judæi, quæ magnifica sunt, exponunt de Messia filio David, & in *Midras* quoque *Tillim* super *Psal. 2. & 72* de filio David hæc exponuntur. At Messias filius Joseph est is, qui dominaturus est à mari ad mare, & à fluvio usque ad fines terræ. Ergo Messias filius Joseph est Messias filius David. Assumptio manifestè extat *Zachar. 9. v. 9. 10.* quem locum Judæi de Messia filio Joseph intelligunt, ideo videlicet, quia de humilitate & paupertate agit: & non animadvertunt cœci homines, quòd *v. seq.* eadem huic personæ tribuuntur elogia, quæ filio Davidis in *Psalms* allegatis.

9. II. Qui inequitans asinæ ingredi debuit Hierosolyma rex Judæorum, est Messias filius Joseph *Zach. 9. v. 9.* ex sententia Judæorum. At Messias filius David est is, qui inequitans asinæ ingredi debuit rex Judæorum Hierosolyma. Ergo Messias filius Joseph est Messias filius David, id est. est unus & idem. Assumptio clarè extat bis in *Berechith Rabba* super *Gen. 49. v. 10.* &, allegante *Galatino*, in *R. Mose Hadarsan* super *Gen. 49. v. 14.* itemque in *Midras Kohelch* super *Eccles. 1. v. 9.*

10. III. Qui justitiam mereri, conferre & donare suo populo debuit, est Messias filius David, *Ierem. 23. v. 5. 6. Esa. 9. v. 7.*

Atqui Messias filius Joseph justitiam mereri, conferre donare populo suo debuit, *Esa. 53. v. 11. Zach. 9. v. 9.* hæc enim loca de Messia filio Joseph Judæi intelligunt (nempe qui ex hac distinctione contra nos pugnant) Ergo Messias filius Joseph est Messias filius David.

II. IV. Mes-

11. IV. Messias qui vulnerandus, excrucians & occidendus fuit, est Messias filius Joseph, ex hypothesi Judæorum. Atqui Messias filius David est is qui vulnerandus excrucians & occidendus fuit. Ergò Messias filius David est Messias filius Joseph. Assumptio probatur ex *Esā. 53. v. 2.* & collatione, *Esā. 11. v. 1.* Deinde ex testimonio, *R. Iodan apud R. Mose Haddarfan super Gen. 25.* qui ex *Esā. 53. v. 2.* probat, Messiam filium David insolito modo nasciturum, *Galat. lib. 8. cap. 2.*

12. V. Si Messias filius Joseph Zach. 9. promissus, est diversus à Messia filio David, sequitur, Prophetam frustra jussisse Judæos lætari in ejus adventu. Etenim quam salutem afferre poterit populo Judaico, cum statim sit unà cum Judæis interficiendus, ex ipsorum sententia? Cum ergò non liberare eos possit, sed ipsemer Salvatore indigeat, absurdum est, spem in illo ponere. At in quem spes ponenda est, is Messias est filius David.

13. VI. *Rab Saadia Gaon* in *Dan. 7. v. 14.* disertè de una persona exponit locum *Psal. 72. & Zach. 9. v. 9.*

14. VII. Messias moriturus est filius Joseph, ut Judæi volunt: At Messias filius David est moriturus, teste *Talmud Hierosolymitano, tract. Berach. c. 2. & Talm. Babylonico lib. Sanhedr. cap. 11.* Ergò Messias filius David est Messias filius Joseph. Si excipiant, se non negare quin filius David moriturus sit, sc. expletis multis annis regni, postquam pacificè toti Mundo subacto dominatus fuerit, non autem statim ab initio manifestationis, multò minùs contumeliosa & violenta morte: Resp. Testimonia Talmudica loquuntur de eo tempore, quo Judæi ad ipsum se convertent, ex *Hosea cap. 3.* Igitur de initio regni, non fine.

15. VIII. In *Midras Tillim* allegatur *Deut. 33. v. 17. Psal. 92.* de Messia filio David. Idem in *R. Mose Haddarfan* alle-

allegatur *super Gen. 49.* de Messia filio Joseph. Igitur veteribus idem est Messias filius David & filius Joseph.

16. IX. Rursum *Zach. 12. v. 11.* Judæi exponunt de Messia filio Joseph, quia de planctu mortui agit: & sic etiam *Talmud*, alleg. *R. Salomone in comm.* Atqui eundem versum *R. Moses Hadarjan* tribuit Messia filio David, *Gen. 28.* Ergo idem est Messias filius David, super quem planctus iste fiet.

17. X. Et quid quæso lucrantur hac distinctione, cum effugere volunt, ne concedere cogantur inexpectatam mortem Messie filii David, ac non vident, se hac ratione ex Messia filio Joseph Deum facere, quum tamen hanc dignitatem ne ipsi filio David concedant? Sic enim argumentor: Qui *Zach. 12. v. 10.* loquitur, est Jehova Zebaoth, ut constat *ex v. 9.* & his verbis: *Effundam super domum David & super habitantes Ierusalem Spiritum Gratia & precum.* Atqui Messias filius Joseph (juxta Judæos) loquitur *Zachar. 12. v. 10.* ut constat ex verbis immediate sequentibus: *Aspicient me, quem TRANSFIXERUNT:* Ergo Messias filius Joseph est Jehova, verus Deus. Jam ipsi nolunt credere, Deum mori. Ergo negent etiam, Deum effundere Spiritum Gratia & precum, quod tamen ex *Ioële* constat, soli Deo competere, *cap. 2. v. 27. 28. 29.*

18. XI. Messias à Prophetis promissus debet occidi pro expiandis peccatis populi, *Esa. 53. per totum, Dan. 9. v. 24. 26.* At Messias filius Joseph à Judæis descriptus, non morietur pro peccatis populi expiandis, sed occidetur nullo hominum commodo, ex ipsorum sententia. Ergo Messias filius Joseph à Judæis descriptus, non est Messias is quem Propheta promiserunt. Quare est Messias fictitiuus.

19. XII. Denique fundamentum erroris, ut dixi, est, quòd non possunt conciliare vaticinia de adventu Messia

Messiae humili & glorioso. Unde sic colligunt: *Contraria de uno subjecto simul non possunt verificari. Atqui venire cum majestate & venire cum humilitate, sunt contraria, Ergò de una persona non possunt simul vera esse. Quare de duabus intelligenda sunt.* Atqui manifestus est Elenchus consequentis. Nam contraria de uno subjecto optimè possunt verificari **DIVERSIS temporibus & diverso respectu.** Adventus humilis debuit esse in hoc seculo, gloriosus in venturo. Regnum ejus debuit esse absque splendore, sc. mundano, absque potentia, sc. armorum bellica: nihilominus tamen debuit etiam in hoc seculo esse gloriosum ac potentia instructum, coelesti scilicet & oculis mortalibus incognito sublimi modo, suo tamen tempore toti Mundo in die judicii manifestando.

20. Nunc expectabit fortassis Lector, ut hæc ad singula Loca à Judæis allata applicem, & in specie ad ea respondeam. Verùm præcipua jam olim sunt prolèx à *Galatino, toto lib. 5. de arcanis Catholicæ veritatis*, excussa & refutata. Cætera verò, quæ in arcano quodam libro inveni, magno numero ex omnibus Prophetis ordine corrasa, profectò non merentur, ut tempus in iis consumatur, cum ex tribus superioribus regulis, nullâ difficultate, primâ fronte possint dijudicari, & tædiosum sit, eandem rem toties repetere.

21. Unum tamen præterire non possum, argumentum è *Levit. 26.* desumptum, in quo mirum quantum operè Judæi tripudiant ac triumphant. Vocant illum textum *Simiam auream*, quia prima dictio *versu 44.* incipit ab Hebræa voce *Ḥaf*, quæ Germanis *Simiam* sonat. Et ex illo concludunt, se adhuc tandem aliquando in terram *Canaan* reverfuros, & sic Messiam nondum exhibitum, qui ipsos eò deducat. Verùm vanissima est hæc collectio.

M

22. I. Re-

22. I. Redarguo eos ex vetusta traditione in *Seder Olam*, ubi expressè dicitur, *Post secundam ejectionem è terra Canaan, Iudæos tertia vice nequaquam in illam reuersuros esse: Idè, probatur ibi è Scripturis.* Verba allegavimus *Elencho 3.*

23. II. Refutant Judæos *vers. 40. 41.* qui ex auditionem Judæorum connectunt cum eorum pœnitentia, quâ conditione negatâ, etiam exauditione nulla speranda est. Et Judæi quidem per annos 1542. non exauditi nec redempti à Deo sunt, Ergò irrefragabiliter sequitur, eos non egisse veram pœnitentiam. Nam quandiu res conditionata non præstatur, certum est conditionem impletam non esse. Et tamen quotidie Judæi Deum multis lacrymis & clamoribus sollicitant de exauditione, & multa pœnitentiæ opera, crebrò jejunantes & animas suas affligentes, præstant per tot secula. Quâ fit igitur, quòd non liberantur? Causa in apriço est. Si pœnitentia ipsorum esset vera pœnitentia, utique pridem exauditi essent. Nam, ex promissione textus præsentis, Deus recordaturus est fœderis sui & clementer respecturus Judæos. Si pœnitentiam veram egerint. Atqui Deus nondum ipsorum & fœderis sui recordatus est, ut ipsos clementer respiceret. Ergò necessario sequitur, quòd veram pœnitentiam nondum egerint. Aliam autem & majorem pœnitentiâ agere non possunt in Judaismo suo, quàm hætenus egerunt, ut ipsi met fatentur, cum post multas deprecationes in libro precum suarum tandem dicunt: *Et nos Domine Deus, nescimus, quid porro nobis amplius præstandum sit.* q. d. Omnia pœnitentiæ genera & modos tentavimus, & tamen nihil profecimus, ut nesciamus tandem, quid spei nobis restet, quid amplius tentare debeamus, cum nihil nobis reveles. Hæc profectò manifestè arguunt, Judæis, quandiu in Judaismo perseverant, nullam exauditionem expectandam esse, cum majore

rcm

rem poenitentiam ipsimet excogitare non possint, qua Deum placent, præsertim si quis considerationem adjungat solennis illius *Annipoenitentialis*, (anno Ch. 1502) quo omnes in universo orbe Judæi, annuam poenitentiam magnâ devotione egerunt, & tamen nihil planè impetrârunt. Restat igitur, alio modo ipsis consulendum esse, ut videlicet poenitentiam agant de pervicaci sua superstitione, in blasphemo Judaismo hæctenus commissâ. Ac tùm recipientur à Deo in foedus gratiæ, à qua alieni hæctenus fuerunt. Sicut multis doctissimis Judæis contigit, qui frustrati spe sua, elapso illo *Vniversalis poenitentia anno*, cùm se delusos viderent, ad Christianismum conversi sunt.

24. III. Hæc est igitur vera loci sententia: Judæos tempore V. Testamenti reducendos esse in terram suam, si poenitentiam egerint, Tempore verò N. Testamenti, quo abrogabitur externa illa sacrificiorum & politiæ Moisaicæ constitutio, si ex terra sua ob impoenitentiam & Evangelii contemptum ejecti fuerint, tamen non abjectum iri, si per veram poenitentiam se ad Deum converterint, sed à Deo receptum iri in gratiam, ob foedus suum, quod cum ipsis pepigit. Quæ quidem receptio in gratiam, intelligenda est pro natura & conditione Novi Testamenti, in quo, ut jam dictum, nulla sacrificiorum & politiæ externæ in terra Canaan, habetur ratio: id quod vel experientia 1542. annorum, Judæos poterat & debebat edocere.

25. IV. Denique, quâ Messias Judæos potest in terram Canaan reducere, cùm non possit nasci, nisi in Bethlehem portione XII. tribuum, quæ jam olim est vastata & destructa?

Hæc & ejusmodi alia si Judæi perpenderent in timore Domini, abjectis animi præconceptionibus, facile possent ad veritatis agnitionem pervenire.

COROLLARIA

- I. *Anne Biblia Hebraica adhuc habemus incorrupta? Quippini?*
- II. *Quomodo ergò Esa 53. v. 9. legitur בְּמַתִּי in mortibus suis, cum ibi sit descriptio sepulchri Christi, ac proinde legendum videatur בְּמַתִּי monumenta sua vel ejus? Resp. 1. Sanè Masorethæ in notis marginalibus posteriorem significationem confirmant: non tamen hinc putamus certò colligi, quòd Iudei textum falsàrint. 2. Et ut concedatur, restitui tamen posset ex Masorethis.*
- III. *Quid intelligitur per Mem clausum in media voce לְמַרְבָּה Esa. 9. v. 7? Salvis aliorum Iudiciis, existimamus, notari virginitatem matris Messie. Est verò & illa interpretatio concinna, significari firmitatem & auctoritatem regni Messie: sicut contra Nehem. 2. v. 13. מִן אֲפֶרַת in fine vocis מִן מוֹרוֹת murorum ruinas significat.*
- IV. *Non est concedendum Iudeis, ut nomen Iesu pronuncient. Licet Syriaca dialecto dicatur יֵשׁוּעַ pro יֵשׁוּעַ.*

Finis Appendicis IV. & totius Systematis
controversiarum Judaicarum.

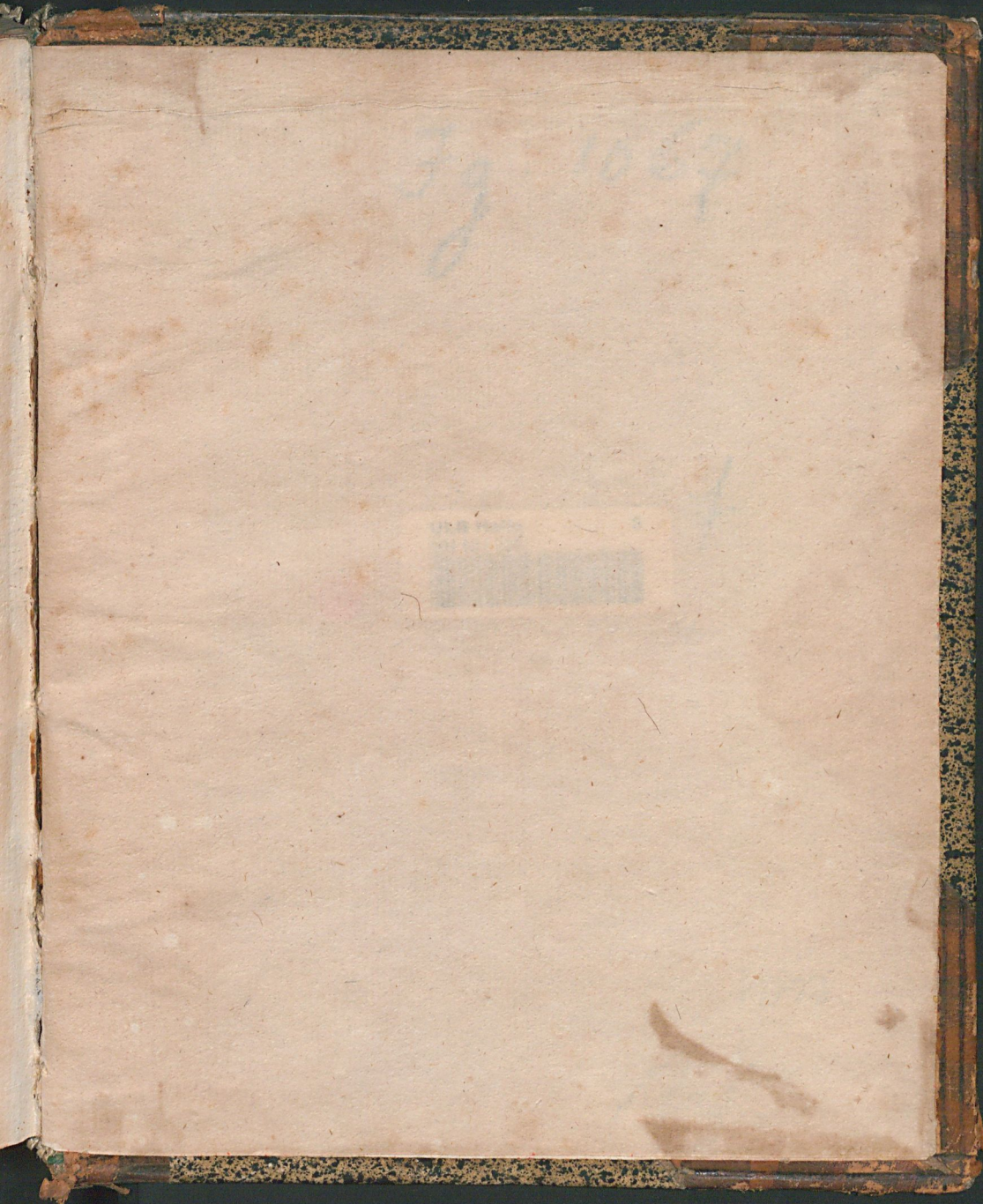

Fg 1067

ULB Halle 3
004 821 904

A standard 1D barcode is located on the library label, below the identification number.

f

Sb1

V077

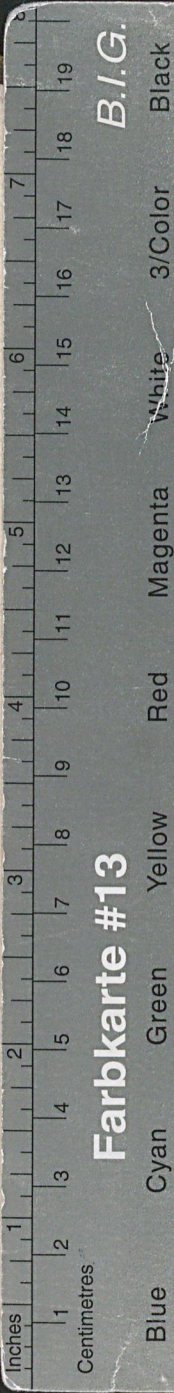
Ante

CHUS
 LENCHO-
 RUM,
 ceptionum &
 qua à Judeis
 um Messie
 ent.
 E
 O HELVICO
 ebrææ Linguae
 ublico.
 S Æ,
 Chemlini.
 III.

2

